

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय शेवगाव

शैक्षणिक वर्ष , 2023-2024

बी. एड. कोर्स कोड १०१ बाल्यावस्था आणि विकसन

उद्दिष्टे: विद्यार्थी शिक्षकांना यासाठी सक्षम करणे:

- शिकणाऱ्याची वाढ आणि विकास आणि त्याचे महत्त्व समजून घ्या
- किशोरावस्थेच्या विशेष संदर्भात शिक्षण शिकण्याची प्रक्रिया.
- विद्यार्थ्यांमधील वैयक्तिक फरकांबद्दल जागरूक व्हा
- विविध विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गरजा ओळखा.
- शिकण्याच्या नवीन (समकालीन) सिद्धांतांशी परिचित व्हा.
- राजकीय, सामाजिक आणि सांस्कृतिक परिमाणे समजून घ्या आणि त्यांचे परिणाम समजून घ्या
- बालपणावर जनसंवाद माध्यमांच्या प्रभावाशी परिचित व्हा आणि वाढत आहे.

घटक क्र.	घटक व उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
घटक १	अध्ययन कर्त्याची वाढ आणि विकास 1.1 आनुवंशिकता आणि पर्यावरण; सामाजिक आनुवंशिकता - अर्थ, निसर्ग, महत्त्व शिकवण्याची शिकण्याची प्रक्रिया 1.2 शिकणाऱ्याची वाढ, परिपक्वता आणि विकास: अ) वाढ आणि विकास यातील फरक, ब) वाढ आणि विकासाची तत्वे क) विकास आणि शिक्षण यांच्यातील संबंध, ड) वाढ आणि विकासाचे टप्पे, इ) किशोरावस्था: (शारीरिक, मानसिक, भावनिक, नैतिक आणि सामाजिक पैलू) 1.3 सर्वांगीण विकास सुलभ करणे: शिक्षणावरील परिणाम (शाळा, शिक्षक, पालक) w.r.t. पौगंडावस्थेपर्यंत.	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना आनुवंशिकता आणि पर्यावरण समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी संकल्पनांमधील आंतरसंबंध स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :-विद्यार्थ्यांना वाढ आणि विकास समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी विकास आणि शिक्षण यांच्यातील संबंध सांगतो. उद्दिष्टे :-विद्यार्थ्यांना किशोरावस्था तिचे फायदे, तोटे समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी पौगंडावस्थ म्हणजे काय ते सांगतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्रश्न. आनुवंशिकता आणि पर्यावरण; सामाजिक आनुवंशिकता - अर्थ, निसर्ग, महत्त्व शिकवण्याची शिकण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. प्रश्न. सर्वांगीण विकास सुलभ करणे: शिक्षणावरील परिणाम (शाळा, शिक्षक, पालक) w.r.t. पौगंडावस्थेपर्यंत बाल्यावस्था आणि विकसनावरील परिणाम स्पष्ट करा.

घटक २	व्यक्ती भेद 2.1 वैयक्तिक फरक: (वय, लिंग, बुद्धिमत्ता, एकाधिक बुद्धिमत्ता, भावनिक बुद्धिमत्ता, सामाजिक आर्थिक पार्श्वभूमी, स्वारस्ये, अंतर्मुख आणि बहिर्मुखी.), सर्वांगीण विकास सुलभ करण्यासाठी शिकण्याचे परिणाम. 2.2 सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना आणि विशेष गरजा असलेली मुले: अ) सर्वसमावेशक शिक्षण: संकल्पना आणि गरज ब) विशेष गरजा असलेली मुले: दृष्टिहीनांची वैशिष्ट्ये (आव्हान), श्रवणक्षमता (आव्हान), शिकणे अक्षम, हळू शिकणारे, प्रतिभावान, सर्जनशील, मानसिक मंद आणि शारीरिकदृष्ट्या विकलांग. क) त्यांना सामान्य वर्गात शिक्षण देण्यात शिक्षकांची भूमिका.	उद्दिष्ट: - छात्राध्यापकांना शिक्षण आणि वैयक्तिक फरक समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी :- विद्यार्थी वय, लिंग, बुद्धिमत्ता, एकाधिक बुद्धिमत्ता, भावनिक अभ्यासक्रमाचा अर्थ व प्रकार स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट :- विद्यार्थ्यांना विशेष गरजा असलेली मुले माहिती देणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी विशेष गरजा असलेली मुले सांगतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. सर्वांगीण विकास सुलभ करणे: शिक्षणावरील परिणाम (शाळा, शिक्षक, पालक) w.r.t. पौगंडावस्थेपर्यंत विकसनावरील परिणाम स्पष्ट करा. प्रश्न. सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना आणि विशेष गरजा असलेली मुले: स्पष्ट करा.
घटक ३	अध्ययन शैली 3.1 शिकण्याच्या शैलीतील विविधता: अ) शिक्षण शैलीचा अर्थ आणि संकल्पना, ब) शिकण्याच्या शैलीचे प्रकार (दृश्य, श्रवणविषयक आणि किनेस्थेटिक) क. शिकण्यासाठी परिणाम 3.2 बहुसांस्कृतिकतेमुळे विविधता: अ) बहुसांस्कृतिकतेचा अर्थ आणि संकल्पना, ब) बहुसांस्कृतिकतेमुळे शिकणाऱ्यांमध्ये फरक क) बहुसांस्कृतिक वर्गात शिक्षकाची भूमिका	उद्दिष्ट :- विद्यार्थ्यांना अध्ययन शैलीतील वैविध्यता समजण्यास मदत करणे . स्पष्टी: - विद्यार्थी अध्ययन शैलीतील वैविध्यता स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: -विद्यार्थ्यांना बहुसांस्कृतिकतेतील वैविध्यता समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी बहुसांस्कृतिकतेतील वैविध्यता स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती, व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती, व्याख्यान पद्धती	प्रश्न- अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. प्रश्न:- बहुसांस्कृतिकतेतील वैविध्यता स्पष्ट करा.
घटक ४	राजकीय, सामाजिक आणि सांस्कृतिक परिमाण बालपण आणि विकसन 4.1 बालपण आणि वाढीवर राजकीय परिमाणांचा अर्थ आणि परिणाम वर: अ) राजकीय परिमाण: लोकशाही, हुकूमशाही, साम्यवाद आणि समाजवाद – सरकारची वैशिष्ट्ये आणि त्यांची शिक्षणावरील सामान्य धोरणे/ ब) भारतातील मुले, महिला, अल्पसंख्याक यांच्या शिक्षणासाठी सरकारी धोरणे मागासवर्ग आणि त्यांचा विकासावर होणारा परिणाम. 4.2 बालपण आणि मोठे होण्यावरील सामाजिक परिमाणांचा अर्थ आणि परिणाम: अ) सामाजिक परिमाण: कुटुंब, अतिपरिचित, मित्र आणि समाज ब) बालपण आणि मोठे होण्यावर सामाजिक परिमाणांचे परिणाम. 4.3 बालपण आणि मोठे होण्यावरील संस्कृतीच्या परिमाणांचा अर्थ आणि परिणाम: अ) सांस्कृतिक परिमाण: सामाजिक मूल्ये, प्रथा, परंपरा, सांस्कृतिक संस्था ब) बालपण आणि मोठे होण्यावर सांस्कृतिक परिमाणांचे परिणाम. ४.४ बालपण आणि मोठे होण्यावर माध्यमांचा प्रभाव: अ) मास मीडियाचे प्रकार: प्रिंट, इलेक्ट्रॉनिक आणि सोशल मीडिया. ब) मास मीडियाचे बालपण आणि मोठे होण्यावर होणारे परिणाम.	उद्दिष्ट :- विद्यार्थ्यांना बाल्यावस्था आणि विकसनावरील राजकीय पैलूचा परिणाम व अर्थ समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. :- विद्यार्थी बाल्यावस्था आणि विकसनावरील राजकीय पैलूचा परिणाम व अर्थ स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट-विद्यार्थ्यांना बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सामाजिक पैलूचा परिणाम व अर्थ समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी: विद्यार्थी बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सामाजिक पैलूचा परिणाम व अर्थ स्पष्ट करतो उद्दिष्ट-विद्यार्थ्यांना बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सांस्कृतिक पैलूचा परिणाम व अर्थ समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. :- विद्यार्थी बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सांस्कृतिक पैलूचा परिणाम व अर्थ स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट - विद्यार्थ्यांना माध्यमांचा बाल्यावस्था आणि विकसनावरील परिणाम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. :- विद्यार्थी माध्यमांचा बाल्यावस्था आणि विकसनावरील परिणाम स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती, व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती, व्याख्यान पद्धती	प्रश्न- बाल्यावस्था आणि विकसनावरील राजकीय पैलूचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा. प्रश्न- बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सामाजिक पैलूचा परिणाम व अर्थ स्पष्ट करा. प्रश्न- बाल्यावस्था आणि विकसनावरील सांस्कृतिक पैलूचा परिणाम व अर्थ स्पष्ट करा. प्रश्न. माध्यमांचा बाल्यावस्था आणि विकसनावरील परिणाम स्पष्ट करा.

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ शेवगावचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
घटक नियोजन: बी. एड. प्रथम वर्ष : शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४
कोर्स कोड :- १०२ : समकालीन भारतीय शिक्षण, लिंग आणि समाज

उद्दिष्टे : विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे :-

- 1) शिक्षणाची संकल्पना आणि उद्दिष्टे समजून घ्या.
- 2) सामाजिक बदलाची संकल्पना आणि सामाजिक बदलाची प्रक्रिया जाणून घ्या.
- 3) विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये लैंगिक संवेदनशीलता विकसित करा.
- 4) विद्यार्थ्याला शाळेत भेडसावणाऱ्या लैंगिक समस्यांबद्दल समजावून सांगा.
- 5) लैंगिक शिक्षणासंबंधीच्या घटनात्मक तरतुदीबद्दल त्यांना जागरूक करा.
- 6) शिक्षणातील समकालीन समस्या ओळखा.
- 7) त्यांना शिक्षणातील विचारवंतांच्या योगदानाची जाणीव करून द्या.

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१. (श्रेयांक :-१)	समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षण १.१. शिक्षणाची संकल्पना:- समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षणाचा अर्थ, व्याख्या, उद्दिष्टे अ) प्रकार :- औपचारिक, अनौपचारिक आणि सहज ब) शिक्षण संस्था : कुटुंब, शाळा, समुदाय, राज्य, समवयस्क गट, संदर्भ गट, अशासकीय संस्था १.२. समकालीन समस्यांमध्ये शिक्षणाची भूमिका	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षणाचा अर्थ, व्याख्या, उद्दिष्टे इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षणाचा अर्थ, व्याख्या, उद्दिष्टे इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना औपचारिक, अनौपचारिक आणि सहज शिक्षण या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी औपचारिक, अनौपचारिक आणि सहज शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना शिक्षण संस्था : कुटुंब, शाळा, समुदाय, राज्य, समवयस्क गट, संदर्भ गट, अशासकीय संस्था यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी शिक्षण संस्था : कुटुंब, शाळा, समुदाय, राज्य, समवयस्क गट, संदर्भ गट, अशासकीय संस्था यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : समकालीन भारतीय समाजातील शिक्षणाचा अर्थ, व्याख्या स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : औपचारिक, अनौपचारिक आणि सहज यातील फरक तुमच्या शब्दात लिहा. तोंडी प्रश्न :- शिक्षण संस्था समोरील प्रमुख आव्हाने स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: समकालीन समस्यांमध्ये शिक्षणाची भूमिका यावर निबंध लिहा.
२. (श्रेयांक :-१)	शिक्षण आणि सामाजिक बदल २.१ सामाजिक बदलाची संकल्पना : अर्थ, व्याख्या, घटक, प्रकार २.२ सामाजिक बदलाची प्रक्रिया २.३ सामाजिक बदलातील अडथळे २.४ सामाजिक बदलामध्ये शिक्षणाची भूमिका आणि मर्यादा	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना सामाजिक बदलाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सामाजिक बदलाची संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना सामाजिक बदलाची प्रक्रिया व अडथळे या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सामाजिक बदलाची प्रक्रिया व अडथळे यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना सामाजिक बदलामध्ये शिक्षणाची भूमिका आणि मर्यादा यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : सामाजिक बदलाची संकल्पना स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : सामाजिक बदलाची प्रक्रिया व अडथळे यातील फरक स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- सामाजिक बदलामध्ये शिक्षणाची भूमिका आणि मर्यादा यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.

		स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सामाजिक बदलामध्ये शिक्षणाची भूमिका आणि मर्यादा यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.		
३. (श्रेयांक :-१)	लिंग आणि शिक्षण:- 3.1 लिंग : अर्थ, व्याख्या, लिंग आणि लिंगभाव यांच्यातील फरक 3.2 लिंग आणि शाळा: शाळेतील लिंगाशी संबंधित समस्या, शाळेतील नावनोंदणीतील लिंगभेद, गळती आणि घरगुती जबाबदाऱ्या, सामाजिक दृष्टिकोन, लैंगिक अत्याचार 3.3 शिक्षणाची भूमिका: अ) लैंगिक असमानता आव्हानात्मक ब) स्त्री-पुरुष समता मजबूत करणे क) संवेदनशीलता विकसित करण्यासाठी धोरणे शिकवणे. स्त्री-पुरुष समानतेबाबत तरतूद i) घटनात्मक तरतुदी ii) कायदे आणि अधिकार	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना शाळेतील लिंगाशी संबंधित समस्या, शाळेतील नावनोंदणीतील लिंगभेद, गळती आणि घरगुती जबाबदाऱ्या, सामाजिक दृष्टिकोन, लैंगिक अत्याचार ह्या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी शाळेतील लिंगाशी संबंधित समस्या, शाळेतील नावनोंदणीतील लिंगभेद, गळती आणि घरगुती जबाबदाऱ्या, सामाजिक दृष्टिकोन, लैंगिक अत्याचार ह्या संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना घटनात्मक तरतुदी व कायदे आणि अधिकार या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी घटनात्मक तरतुदी व कायदे आणि अधिकार यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना लैंगिक असमानता, स्त्री-पुरुष समता व संवेदनशीलता यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी लैंगिक असमानता, स्त्री-पुरुष समता व संवेदनशीलता यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : लिंग आणि लिंगभाव यांच्यातील फरक स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : लिंग आणि लिंगभाव यांच्यात शिक्षांची भूमिका लिहा. तोंडी प्रश्न :- संवेदनशीलता विकसित करण्यासाठी कोणती धोरणे शिकवणे अपेक्षित आहे? लेखी प्रश्न: घटनात्मक तरतुदी व कायदे आणि अधिकार यातील फरक स्पष्ट करा.
४. (श्रेयांक :-१)	समस्या, धोरणे आणि विचारवंत ४.१ समस्या: अ) शैक्षणिक संर्धीचे समानीकरण ब) शाश्वत विकास क) उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण. ४.२ धोरणे: अ) राष्ट्रीय शिक्षण धोरण – १९८६, १९९२ ब) शिक्षण हक्क कायदा- 2009: संकल्पना, वैशिष्ट्य क) राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान. ४.३ विचारवंत: स्वामी विवेकानंद, डॉ. रवींद्रनाथ टागोर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, जे.पी.नाईक, महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले. 	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण या संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना स्वामी विवेकानंद, डॉ. रवींद्रनाथ टागोर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, जे.पी.नाईक, महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले यांचे शैक्षणिक विचार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी स्वामी विवेकानंद, डॉ. रवींद्रनाथ टागोर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, जे.पी.नाईक, महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले यांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	लेखी प्रश्न : उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण या संकल्पना स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- शिक्षण हक्क कायदा- 2009: संकल्पना, वैशिष्ट्य स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: स्वामी विवेकानंद, डॉ. रवींद्रनाथ टागोर यांचे शैक्षणिक विचार तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
	प्रात्यक्षिक : (दिलेल्या यादीतील कोणतेही एक) 1. शिक्षणाच्या कोणत्याही एका समकालीन समस्येचा अभ्यास (ओळख, कारणे, परिणाम आणि शिक्षकाची भूमिका) 2. कोणत्याही एका विचारवंताचा अभ्यास (ज्याचा अभ्यासक्रमात समावेश नाही) 3. समाजातील वंचित घटकांसाठी उपलब्ध असलेल्या विविध योजना आणि शिष्यवृत्तींची ओळख करून एक अहवाल तयार करा. 4. उपक्रमांचे नियोजन आणि अंमलबजावणी अ) NGO ला भेट द्या, ब) सामाजिक समस्यांबाबत जागरूकता कार्यक्रम तयार करणे, क) परिसंवाद ड) PPT / पोस्टर सादरीकरण, इ) सर्वेक्षण करणे, फ) गट चर्चा, ग) मुलाखत,			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ, शेवगाव संचलित

आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

घटक नियोजन बी. एड्. १०३ अध्ययन आणि अध्यापन

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४

अ.क्र.	घटक व उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
०१	अध्ययन उपपत्त्या आणि अनुदेशन निती १.१ अध्ययन संकल्पना अ. अध्ययनाच्या व्याख्या औपचारिक, अनौपचारिक व सहज अध्ययनाचा अर्थ ब. अध्ययन प्रक्रिया अध्ययन वक्र क. निरीक्षण व अनुकरणातून अध्ययन ड. अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक (वैयक्तिक आणि परिसर परिपक्वता, प्रेरणा, बुद्धीमत्ता, अभिरुची, अवधान व थकवा इ. अध्ययन संक्रमण: व्याख्या व प्रकार फ. अध्यापनासाठी उपयोजन १.२ अध्ययनाच्या पारंपारिक उपपत्त्या अ. थॉर्नडाइक ब. पॅव्हलाव्ह क. स्कीनर ड. कोहलरइ. उपपत्ते अध्यापनासाठी उपयोजन	उद्दिष्ट: अध्ययनाची संकल्पना समजविणे स्प.अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करतो उद्दिष्ट: अध्ययन प्रक्रिया मजविणे स्प. अध्ययन प्रक्रिया स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक मजविणे स्प. अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट:अध्ययन संक्रमण मजविणे स्प. अध्ययन संक्रमण संकल्पना स्पष्ट करतो . उद्दिष्ट: अध्ययनाच्या उपपत्त्या चे अध्यापनात उपयोजन करण्याचे कौशल्य विकसित करणे स्प. प्राप्त ज्ञानाचे उपयोजन करून अध्यापन करतो.	प्रश्नोत्तर चर्चा स्पष्टीकरण व्याख्यान कथन	मौखिक १) विद्यार्थ्यांचे प्रभावी अध्ययन होण्यासाठी कोणते उपाय करता येईल? २) अध्ययन संक्रमण संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. ३) अध्ययनाची मर्मदृष्टी व प्रयत्न प्रमाद यातील कोणत्या पद्धतीने अध्यापन केल्यास माध्यमिक स्तरातील विद्यार्थ्यांचे अध्ययन प्रभावी होईल ? लिखित ४) अध्ययनाच्या विविध उपपत्ती स्पष्ट करा.
०२	घटक : अध्ययनातील सक्रिय गुंतवणूक २.१ उपपत्ती अ. पॅव्हो ओ ट्यूएल कोडींग उपपत्ती) ब. अध्ययनासाठी कोडींग उपपत्तीचे उपयोजन अध्ययनातील समर्पकता, शिक्षकाची भूमिका आणि अध्ययनार्थीची भूमिका २.२ ज्ञानरचनावादी उपपत्ती अ. बोधात्मक ज्ञानरचनावाद (अर्थ व वैशिष्ट्ये) ब. सामाजिक ज्ञानरचनावाद (अर्थ व वैशिष्ट्ये) क. संकल्पना / संबोध मापन व मनोमापन ड. ज्ञानरचनावादी वर्गाची वैशिष्ट्ये २.३ अध्यापनासाठी ज्ञानरचनावादाचे उपयोजन २.४ मेंदू आधारित अध्ययन : तत्त्वे आणि शैक्षणिक उपयोजन	उद्दिष्टे : ड्यूएल कोडींग उपपत्ती समजण्यास मदत करणे. स्प. ड्यूएल कोडींग उपपत्ती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे:- ज्ञानरचनावाद संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्प. ज्ञानरचनावाद संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : ज्ञानरचनावादाचे शैक्षणिक उपयोजन करण्याचे कौशल्य विकसित करणे. स्प.ज्ञानरचनावादाचे शै उपयोजन अध्यापनात करतो. उद्दिष्टे: मेंदू आधारित अध्ययन संकल्पना स्पष्ट करणे. स्प.मेंदू आधारित अध्ययन संकल्पना स्पष्ट	स्पष्टीकरण व्याख्यान उदाहरणे व दाखले प्रश्नोत्तर चर्चा	लिखित, १)ज्ञानरचनावादाचे उपयोजन करून अध्यापन केल्यास विद्यार्थीमध्ये कोणतं सकारात्मक बदल होतील ते लिहा. २)मेंदू आधारित अध्ययन : तत्त्वे आणि शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा. ३) ज्ञानरचनावादाचे अध्यापनासाठी उपयोजन सोदाहरण स्पष्ट करा ४)मेंदू आधारित अध्ययन : तत्त्वे आणि शैक्षणिक उपयोजनसोदाहरण स्पष्ट करा.
०३	अध्यापनाचे पैलू ३.१ अध्यापनाची संकल्पना अ. अध्यापनाच्या व्याख्या	उद्दिष्ट : अध्यापनाची संकल्पना समजावणे स्प. अध्यापनाची संकल्पना संकल्पना स्पष्ट करतो.	स्पष्टीकरण व्याख्यान	मौखिक

	ल. अध्यापनाचे स्तर क. विविधता असलेल्या वर्गातील अध्यापन व्याख्यान पद्धती, परिसंवाद (सेमिनार) जोडी कार्य व गट कार्य, प्रकल्प कार्य, फ्लिड वर्ग आणि तंत्रज्ञान आधारित अध्यापन ड. अध्यापनशास्त्र आणि प्रौढांचे अध्यापनशास्त्र संकल्पना आणि अध्यापनासाठी उपयोजन अध्यापनाची कार्य सूक्ष्म अध्यापन आणि अध्यापन कौशल्य, २१ व्या शतकातील अध्यापन कौशल्ये नैदानिक चाचणी आणि उपचारात्मक अध्यापन गरज आणि महत्त्व ५. वार्षिक नियोजन २. घटक नियोजन	उद्दिष्टे : अध्यापनाच्या विविध पद्धती चे अध्यापनात उपयोजन करण्याचे कौशल्य विकसित करणे स्प. अध्यापनाच्या विविध पद्धती चे उपयोजन करतो. उद्दिष्टे : अध्यापनाची विविध कौशल्य ही संकल्पना स्पष्ट करणे स्प. अध्यापनाची विविध कौशल्ये ही संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : उपचारात्मक अध्यापन संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्प. उपचारात्मक अध्यापन संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : वार्षिक नियोजन करण्याचे कौशल्य विकसित करणे. स्प. शालेय विषयाचे वार्षिक नियोजन करतो .	उदाहरणे व दाखले प्रश्नोत्तर व्याख्यान चर्चा व्याख्यान	१)विद्यार्थ्यांचे अध्ययन होण्यासाठी अध्ययनाची आवश्यकता आहे का? (2) प्रशिक्षित शिक्षक व अप्रशिक्षित शिक्षक यांच्या अध्यापनाचा विद्यार्थींच्या अध्ययनावर परिणाम होतो का? कोणता ते सोदाहरण स्पष्ट करा . ३) वार्षिक व घटक नियोजन केल्यास अध्यापकास कोणते फायदे होतात. ४) वार्षिक नियोजन आराखडा विकसित करा.
०४	परिणामकारक अध्यापनासाठी नियोजन ४.१) परिणामकारक अध्यापनाचे निकष ४.२) अध्यापनाची सुत्रे ४.३) अध्यापनाची तत्त्वे ४.४) अध्यापनाची प्रतिमाने - संकल्पना, वैशिष्ट्ये, कुले आणि वर्गाध्यापनासाठी उपयोजन अ). अग्रत संघटक प्रतिमान ब). संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान क) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमान 5). न्याय तत्त्वशास्त्रीय पच्छा प्रतिमान ४.५) सांघिक अध्यापन संकल्पना आणि अध्यापनासाठी उपयोजन. ४.६) विमर्शी अध्यापन संकल्पना आणि अध्यापनासाठी उपयोजन ४.७) अध्यापन एक व्यवसाय/ पेशा	उद्दिष्टे : परिणामकारक अध्यापनाचे निकष समजाविणे. स्प. परिणामकारक अध्यापनाचे निकष स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे: अध्यापनाची सुत्रे संकल्पना समजाविणे. अध्यापनाची सुत्रे संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : अध्यापनाची प्रतिमाने संकल्पना समजाविणे. स्प. अध्यापनाची प्रतिमाने संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :सांघिक अध्यापन संकल्पना समजाविणे. स्प.सांघिक अध्यापन संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : अध्यापन एक व्यवसाय संकल्पना समजाविणे. स्प. अध्यापन एक व्यवसाय संकल्पना स्पष्ट करतो.	प्रश्नोत्तर चर्चा स्पष्टीकरण व्याख्यान कथन दिग्दर्शन	मौखिक १) अध्यापनाची सुत्रे व अध्यापनाची तत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. २) सांघिक अध्यापनामुळे होणारे लाभ फायदे सोदाहरण स्पष्ट करा. २)सांघिक अध्यापन संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. ३) अध्यापनाची प्रतिमाने - संकल्पना, वैशिष्ट्ये, कुले आणि वर्गाध्यापनासाठी उपयोजन संकल्पना स्पष्ट करा. लिखित, १) अध्यापन एक व्यवसाय/ पेशा हे विधान स्पष्ट करा.

विषय शिक्षक

सहा. प्रा.भगवान बारस्कर

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
बी.एड.प्रथम वर्ष
बी.एड.कोर्स कोड : १०४ :अध्ययनासाठी मूल्यनिर्धारण व मूल्यमापन

उद्दिष्ट्ये:

- १) मूल्यमापनाची प्रक्रिया समजण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे.
- २) संपादनूक चाचणीची तयारी, प्रशासन व अर्थनिर्वचन करण्याचे कौशल्य विकसित करण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे.
- ३) अध्ययनासाठी मूल्यमापनाची विविध तंत्रे आणि साधने वापरण्यास व समजण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे.
- ४) अध्ययनासाठी मूल्यनिर्धारणाची प्रक्रिया आकलन होण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे.
- ५) अध्ययन मापनासाठी पायाभूत संख्याशास्त्राचे आवश्यक कौशल्य विकसित करण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे.

अ.क्र.	घटक व उपघटक	उद्दिष्ट्ये व स्पष्टीकरणे	अध्ययन अनुभव /अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
	घटक क्रमांक १: मूल्यमापन प्रक्रिया १.१) शिक्षणातील मापन, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन संकल्पना आणि परस्पर संबंध १.२) अनुदेशानात्मक उद्दिष्टांचे श्रेणीबद्ध वर्गीकरण (ब्लुमचे सुधारीत श्रेणीबद्ध वर्गीकरण आणि आर.एच. दवे यांचे वर्गीकरण) आणि त्यांचे महत्व १.३) मूल्यमापनाची तत्वे १.४) शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये आणि अध्ययन निष्पत्ती १.५) चांगले अध्ययन अनुभव निवडीचे निकष व प्रकार १.६) शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये, अध्ययन अनुभव, आशय व मूल्यमापन यातील परस्परसंबंध	उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना शिक्षणातील मापन, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापनह्या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी शिक्षणातील मापन, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन ह्या संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना मूल्यमापनाची तत्वे समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मूल्यमापनाची तत्वे आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये आणि अध्ययन निष्पत्ती जाणून घेण्यास मदत करणे.. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये आणि अध्ययन निष्पत्ती आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना चांगले अध्ययन अनुभव निवडीचे निकष व प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी अध्ययन अनुभव निवडीचे निकष व प्रकार आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती गटचर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती वादविवाद पद्धती	तोंडी: मूल्यमापन ही संकल्पना स्पष्ट करा. लिखित: मापन, मूल्यनिर्धारण व मूल्यमापन फरक तुमच्या शब्दात लिहा. तोंडी:- मूल्यमापनाची तत्वे उदाहरणासह स्पष्ट करा. लिखित: शैक्षणिक उद्दिष्ट्ये, अध्ययन अनुभव यांचा परस्परसंबंध स्पष्ट करा. अध्ययन अनुभव अनुभूती म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांना चांगले अध्ययन अनुभव निवडीचे निकष तुमच्या शब्दात लिहा
	घटक क्रमांक २: मूल्यमापन साधने व तंत्रे २.१) मोजमाप साधनांची वैशिष्ट्ये: वैधता, विश्वसनीयता, वस्तुनिष्ठता, उपयुक्तता, पर्याप्तता आणि भेदभाव क्षमता (संकल्पना आणि घटक त्यांच्यावर परिणाम होतो). 2.2 मूल्यमापन तंत्रे आणि साधने: (अ) निरीक्षण तंत्रे : पद निश्चयन आणि पडताळासूची (आ) आत्मनिरीक्षणात्मक तंत्रे: मुलाखत आणि प्रश्नावली (इ) प्रक्षेपण तंत्रे : थीमॅटिक अपेरेसेप्शन टेस्ट (TAT) आणि वाक्य पूर्ती (ई) समाजमिती तंत्रे : समाजमिती आलेख आणि ओळखा पाहू ? 2.3 मूल्यमापनाची संख्यात्मक साधने	उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना मोजमाप साधनांची वैशिष्ट्ये समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मोजमाप साधनांची वैशिष्ट्ये आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: मूल्यमापन तंत्र आणि साधने याचा वापर करण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मूल्यमापन तंत्र आणि साधने याचा वापर करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना मूल्यमापनाची संख्यात्मक साधने समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मूल्यमापनाची संख्यात्मक साधने प्रभावी वापर करतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती गटचर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती वादविवाद पद्धती	मोजमाप साधनांची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत.सविस्तर विवेचन करा. लिखित: मूल्यमापन साधनांचे निकष कोणकोणते आहेत ते स्पष्ट करा. तोंडी:- निरीक्षण तंत्रे कोणती आहेत.सविस्तर विवेचन करा. लिखित: प्रक्षेपण तंत्रे म्हणजे काय? मूल्यमापनाची प्रक्षेपण तंत्रे कोणकोणती आहेत ते स्पष्ट करा. तोंडी:- मूल्यमापनाची संख्यात्मक साधने सोदाहरण स्पष्ट करा. लिखित:

	(क) संपादन चाचणी रचना: आशय ,उद्दिष्टे आणि प्रश्नांचे प्रकार (ब्लू प्रिंट) संविधान तक्ता या संदर्भात , (ब)नैदानिक चाचणी (ग) परिपूर्ती/ कामगिरी चाचणी: जिगसॉ आणि पझल (कोडी) (घ) तोंडी चाचणी आणि प्रात्यक्षिक चाचणी			उद्दिष्टे आणि प्रश्नांचे प्रकार संपादन चाचणीची रचना कशी करावी सोदाहरण स्पष्ट करा.
	घटक क्रमांक ३: अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण ३.१) अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारणाचे महत्त्व ३.२) स्व –मूल्यनिर्धारण आणि सामूहिक मूल्यनिर्धारण ३.३) मूल्यनिर्धारणामध्ये वापरलेल्या नोंदी क) माहितीपत्र : अर्थ, अध्यायानार्थीचे सर्वसमावेशक माहितीपत्रविकसित व जतन करण्याच्या पायऱ्या व निकष ख) मूल्यमापन मथळा (रुब्रिक) अर्थ, रचना आणि उपयोग ग) नोंदी : अर्थ, महत्त्व ३.४) मूल्यनिर्धारणाची नैतिक तत्त्वे, ३.५) परीक्षा सुधारणा क) सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापन, ख) निवड आधारित श्रेणी पद्धत ग) खुली पुस्तक ३.६) मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्याभरण क) मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्याभरण महत्त्व, ख) प्रत्याभरणाचे प्रकार : रचनात्मक प्रत्याभरण, तोंडी आणि लेखी, वैयक्तिक व सामूहिक	उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना मूल्यमापन मथळा (रुब्रिक) अर्थ, रचना आणि उपयोग समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मूल्यमापन मथळा (रुब्रिक) अर्थ, रचना आणि उपयोग आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्याभरण समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्याभरण आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती गटचर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती वादविवाद पद्धती	तोंडी:- अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण यावर सविस्तर विवेचन करा. लिखित: अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. तोंडी:- मूल्यमापन मथळा (रुब्रिक) अर्थ, रचना आणि उपयोग यावर सविस्तर विवेचन करा. लिखित: मूल्यमापन मथळा (रुब्रिक) अर्थ, रचना आणि उपयोग स्पष्ट करा. तोंडी:- मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्याभरण यावर सविस्तर विवेचन करा. लिखित: प्रत्याभरणाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा
	घटक क्रमांक ४: चाचणी गुणांचे अर्थनिर्वचन चाचणी गुणांचे अर्थनिर्वचन करण्याचे संख्याशास्त्रीय परिमाणे (अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि उपयोग) ४.१) केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे : मध्यमान, मध्यांक, बहुलक ४.२) विचलनशिलतेचे परिमाणे ४.३) शततमक आणि शततमकक्रम ४.३) सहसंबंध गुणक- स्पिरमनची श्रेणी अंतर पद्धती ४.५) प्रमाणित प्राप्तांक : Z आणि T (संकल्पना) ४.६) माहितीचे आलेखाद्वारे सादरीकरण : स्तंभालेख, वारंवारता, बहुभुजाकृती आलेख ४.७) प्रसामान्य संभव वक्र : गुणधर्म व उपयोग ४.८) विषमितता आणि शिखर दोष	उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना चाचणी गुणांचे अर्थनिर्वचन समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी चाचणी गुणांचे अर्थनिर्वचन आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना विचलनशिलतेचे परिमाणे व शततमक आणि शततमकक्रम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी विचलनशिलतेचे परिमाणे व शततमक आणि शततमकक्रम आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये: विद्यार्थ्यांना माहितीचे आलेखाद्वारे सादरीकरण, प्रसामान्य संभव वक्र व विषमितता आणि शिखर दोष समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरणे: विद्यार्थी माहितीचे आलेखाद्वारे सादरीकरण, प्रसामान्य संभव वक्र व विषमितता आणि शिखर दोष आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती गटचर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती वादविवाद पद्धती	तोंडी:- विद्यार्थ्यांना चाचणी गुणांचे अर्थनिर्वचन संकल्पना स्पष्ट करा. लिखित: केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे सोदाहरण स्पष्ट करा. तोंडी:- विचलनशिलतेचे परिमाणे व शततमक आणि शततमकक्रम संकल्पना स्पष्ट करा. लिखित: सहसंबंध गुणक व प्रमाणित प्राप्तांक सोदाहरण स्पष्ट करा. तोंडी:- प्रसामान्य संभव वक्र गुणधर्म व उपयोग यावर सविस्तर विवेचन करा. लिखित: विषमितता आणि शिखर दोष सोदाहरण स्पष्ट करा.
	प्रात्यक्षिक कार्य (कोणतेही एक) १) संविधान तक्ता, उत्तरपत्रिका आणि गुणांचे विभाजनासह संपादनूक चाचणी विकसित करा. २) मूल्यमापन सरनामा विकसित करा. ३) उपलब्ध घटक चाचणीचे मूल्यमापन आणि त्याच चाचणीची सुधारणा करा. ४) दिलेल्या घटकावर प्रश्नावली किंवा अनुसुचीचा आराखडा तयार करा.			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ, शेवगाव संचलित
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४

बी. एड. कोर्स कोड: १०६-०१

विद्याशाखीय आकलन व शालेय विषय : मराठी

उद्दिष्ट्ये :

१) व्यक्ती विकास व समाज विकास यातील मातृभाषेचे महत्व समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकास मदत करणे. २) मातृभाषेचा विकास विद्यार्थी शिक्षकात घडवून आणणे. ३) मातृभाषेचे लेखन, भाषण यांच्याद्वारा समर्थपणे अभिव्यक्ती कोशल्य संपादन करण्यास प्रवृत्त करणे. ४) मातृभाषेचे व्याकरण व त्याची उपांगे यांचे सखोल अध्ययन करणे. ५) मातृभाषेसंबंधी योग्य अभिवृत्ती विकसित करणे	६) मराठीतील वाङ्मय प्रकारांचा स्थूलमानाने परिचय करून देणे. ७) मराठीचे अध्यापन कोशल्ये अवगत करणे. ८) इ. ५ वी ते १२वी पर्यंतचा मराठी विषयाचा अभ्यासक्रम समजून घेणे. ९) उपयोजित मराठी भाषेची कोशल्ये अवगत करणे.
--	---

अ.क्र.	घटक व उपघटक	उद्दिष्टे आणि स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
०१	घटक क १ अ- वर्णविचार, शब्द विचार, वाक्यविचार अ) वर्णविचार वर्णमाला (सुधारित वर्णमाला, महाराष्ट्र शासन, मसाप, पुणे) ब) शब्दविचार - शब्दांच्या जाती, विभक्ती व कारकार्य क) वाक्यविचार- १) वाक्याचे प्रकार अर्थानुरोधाने, क्रियापदाच्या रूपावरून वाक्यातील विधानानुसार, २) काळ व त्याचे प्रकार, ३) वाक्याचे प्रयोग व प्रकार घटक क १ ब- शब्दसिद्धी – १) सिद्ध व साधित शब्द, २) उपसर्ग घटित शब्द, ३) प्रत्यय घटित शब्द ४) संधी व प्रकार नियम, ५) समास व त्याचे प्रकार	उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना सुधारित वर्णमाला समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी स्वर, व्यंजन व त्यांचे प्रकार ओळखतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना शब्दांच्या जाती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी शब्दांच्या जातीचे उदाहरणे ओळखतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना वाक्याचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी वाक्याचे विविध प्रकार ओळखतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना सिद्ध व साधित शब्द समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी सिद्ध व साधित शब्द म्हणजे काय ते सांगतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना उपसर्गघटीत शब्द समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी उपसर्गघटीत शब्दांचे उदाहरणे ओळखतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना प्रत्ययघटीत शब्द समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी प्रत्ययघटीत शब्दांचे उदाहरणे ओळखतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना संधीचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी संधीचे विविध प्रकार ओळखतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना समासाचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी समासाचे विविध प्रकार ओळखतो.	व्याख्यान, सेमिनार, प्रकल्प, क्षेत्रभेट, पॉवर पॉईंट सादरीकरण, चित्र सादरीकरण	प्रश्न- वर्णमाला म्हणजे काय? ते सांगून स्वर व व्यंजनांचे प्रकार स्पष्ट करा. प्रश्न- शब्दांच्या जाती सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रश्न- वाक्यांचे प्रकार स्पष्ट करा. प्रश्न- सिद्ध व साधित शब्द म्हणजे काय ते सांगा. प्रश्न- उपसर्गघटीत शब्द म्हणजे काय ते सांगा. प्रश्न- प्रत्ययघटीत शब्द म्हणजे काय ते सांगा. प्रश्न- संधीचे मुख्य प्रकार कोणते ते स्पष्ट करा. प्रश्न- समासाचे मुख्य प्रकार स्पष्ट करा.
०२	घटक क २ अ) - रस, वृत्त, अलंकार अ) रस व्याख्या व प्रकार, ब) वृत्त - वृत्ताचे प्रकार i) अक्षवृत्ते : इंदवजा, उपेंदवजा, भुजगप्रयात, शिखरिणी, वसंततिलका, मालिनी, पृथ्वी, मंदाकांता, मदारमाला. शार्दूलविकीडीत. ii) मात्रावृत्ते : - पादालुतल, दिडी. आर्या, नववधु	उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना रस प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी रस प्रकाराची उदाहरणे व लक्षणे स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना वृत्त व वृत्ताचे प्रकार समजण्यास मदत करणे स्पष्टी. - विद्यार्थी वृत्ताचे विविध प्रकार स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट विद्यार्थ्यांना छंदाचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे स्पष्टी.-- विद्यार्थी छंदांचे विविध प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करता.	व्याख्यान, सेमिनार, प्रकल्प, क्षेत्रभेट, पॉवर पॉईंट सादरीकरण,	प्रश्न- रस प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रश्न- वृत्तांचे प्रकार कोणते ते सांगा. प्रश्न- छंदाचे प्रकार किती व कोणते ते स्पष्ट करा. प्रश्न- मुक्त छंद म्हणजे काय ते सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रश्न- अलंकारांचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. प्रश्न- शुद्धलेखनविषयक सुधारित नियम कोणते ते सांगा.

	छंद प्रकार - १) ओवी- ज्ञानेश्वरी, मुक्तेश्वरी, एकनाथ, २) अभंग- लहान, मोठा क) मुक्तछंद - , ड) अलंकार - महत्व, प्रकार - यमक अनुप्रास, श्लेष, उपमा, उत्प्रेक्षा, व्यतिरिक्त, अपन्हुती, अतिशयोक्ती, चेतनगुणोक्ती, अन्योक्ती, अर्थान्तरन्यास, दुष्टांत, विरोधाभास (लक्षणे व उदाहरणे) घटक क्र. २ ब) – शुद्धलेखन १) शुद्धलेखन विषयक युधारित नियम व उपयोग २) व्यावहारीक व उपयोजित प्रकार ओपराविक पत्र, आकलन, सारांश लेखन, भाषांतर, वृत्तलेखन, जाहिरात क्षेत्र, अभिप्राय लेखन आणि बोलीभाषांचा परिचय, सुत्रसंचालन, सादरीकरण, कोषवाङ्मय, पटकथा लेखन	उद्दिष्ट विद्यार्थ्यांना मुक्त छंद समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मुक्त छंदांचे उदाहरण व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना अलंकार व अलंकाराचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी अलंकाराच्या विविध प्रकारांची लक्षणे व उदाहरणे सांगतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना शुद्धलेखनविषयक सुधारित नियम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी शुद्धलेखनविषयक सुधारित नियमांचा उपयोग मराठी लेखनात करतो. उद्दिष्टे :-विद्यार्थ्यांना व्यावहारिक व उपयोजित मराठी लेखन प्रकारांची माहिती देणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी विविध प्रकारचे उपयोजित मराठी लेखन करतो.	चित्र सादरीकरण	प्रश्न- उपयोजित मराठी लेखन प्रकार कोणते ते सांगा.
	प्रात्यक्षिक कार्य – (कोणतेही एक)	१) कोणत्याही एका साहित्यिकाच्या साहित्य प्रकारावर पोस्टर सादर करा. २) व्याकरणाच्या कोणत्याही एका घटकावर पोस्टर सादर करा. ३) तुमच्या आवडीच्या साहित्य प्रकारातील एका साहित्य प्रकाराविषयी तुमचे लिखित मत व्यक्त करा. (प्रकार, वैशिष्ट्ये सामाजिक दृष्ट्या महत्व)		

विषय अध्यापक

सहा. प्रा.मनिषा इंगोले

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ, शेवगाव संचलित

आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

घटक योजना बी. एड्. १०६ -०२ हिंदी

शैक्षिक वर्ष २०२३-२०२४

अ.क्र.	घटक व उपघटक	उद्देश एवं स्पष्टीकरण	अध्यापन पद्धति	मूल्यमापन
०१	घटक ०१ व्याकरण 1) वर्णविचार, शब्दविचार, वाक्य विचार, क्रिया, 2) उपसर्ग, प्रत्यय, संधि 3) शब्द: समानार्थ, विपरीत, भरमानेवाले शब्द, शब्दसमूह के लिए एक शब्द. 4) मुहावरे एवं कहावते घटकक 1 ब-रचना १)पत्रलेखन२) निबंध ३) कथालेखन४) कल्पनाविस्तार ५) गद्यखंड, ६) पद्यखंड,अर्थग्रहण,सार लेखन ७) वृत्तांतलेखन ८) भाषण: स्वागत, बिदाई, धन्यवाद, परिचयात्मक	उद्देश :-व्याकरण आधारित संकल्पना समझाना स्पष्टीकरण :- व्याकरण आधारित संकल्पना स्पष्ट करता है। उद्देश :- मुहावरों का वाक्य में उपयोग करने की क्षमता विकसित करना स्पष्टीकरण :- मुहावरों का वाक्य में उपयोग करता है। उद्देश : हिंदी भाषा लेखन की क्षमता विकसित करना । स्पष्टीकरण :- हिंदी भाषा लेखन करता है। उद्देश : हिंदी भाषा आशय अर्थग्रहण क्षमता विकसित करना । स्पष्टीकरण :- हिंदी भाषा आशय अर्थग्रहण करता है।	प्रश्नोत्तर चर्चा स्पष्टीकरण व्याख्या कथन स्पष्टीकरण	मौखिक १) भाषा विकास मे व्याकरण की उपयोगित क्या है। 2) अभिव्यक्ति विकास में । भाषा का महत्त्व लिखित आशयानुकूल, निबंध, पत्रलेखन वृत्तीत लेखन, खार लेखन आदि
०२	घटकक २ अ)-हिन्दीसाहित्य काइतिहास १) आदिकाय २) मध्यकाय ३) आधुनिककाल घटक २ ब) - साहित्यिकों कापरिचय : कक्षा ६ से १० वीं तक की प्रचालितपाठ्यपुस्तकों में जिनकी रचनाएँ है. उन साहित्यिकों कासामान्य परिचय तथा विशेषताएँ	उद्देश : हिन्दी साहित्य के इतिहास की जानकारी समझाना स्प. हिन्दी साहित्य की जानकारी देता है। उद्देश : साहित्यिकों का परिचय देना स्प. निहित साहित्यिकोंका परिचय बताता है।	प्रश्नोत्तर चर्चा स्पष्टीकरण व्याख्या कथन स्पष्टीकरण	मौखिक १) भाषा अध्ययन मे इतिहास की आवश्यकता क्या है ? २)भारत देश के छात्रों के लिए कौन सी रचनाओं का समावेश पाठ्यचर्या में होना चाहिए लिखित २)पाठ्यक्रम समावेशित साहित्यिकोंकी परिचय सारणी तैय्यार कीजिए

विषय अध्यापक

सहा. प्रा.भगवान बारस्कर

Savitribai Phule Pune University, Pune Affiliated
Navmarashtra Shikshan Mandal
Abasaheb Kakade Shikshanshtra Mahavidhyalaya, Shevgaon
UNIT PLAN 2023-2024
B ED FIRST YEAR
BED 106-03
UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SCHOOL SUBJECTS: ENGLISH

Objectives: To enable the students to:-

1. Acquire proficiencies in listening, speaking, reading, and writing and communication skills.
2. Acquaint with essential aspects of English Grammar and composition.
3. Understand the scope of syllabi in English.
4. Develop interest and attitude towards English as foreign language.

Sr.no	Unit/Sub unit	Objective & Its Specification	Teaching Method	Evaluation
1	UNIT – 1 (1CREDIT) A) Phonetics 1. Phonemes, syllabus and words 2. Vowels , Diphthongs and consonants 3. Semantics 4. Intonation – Stress , accent , Intonation pattern B) Grammar: 1. Parts of speech 2. Punctuation 3. Kinds of sentences 4. Tense 5. Transformation of sentences * Direct and indirect speech. * Voice * As soon as * Degree * Not only but also * Remove ‘Too’ * Question tag Other transformation of sentences from the prescribed Text Books of Std V to X	Objectives:- Identify phonemes in words, understand syllable structure Specifications:- Accurately distinguish and articulate phonemes; Identify syllable structures within words Objectives:- Differentiate between vowels, diphthongs, and consonants Specifications:- Classify sounds into respective categories; Demonstrate understanding of articulation for each sound category Objectives:- Classify words into their grammatical categories Specifications:- Identify and categorize words accurately based on their functions in sentences Objectives:- Differentiate between types of sentences Specifications:- Construct different sentence types: declarative, interrogative, imperative, exclamatory Objectives:- Understand and use different tenses Specifications:- Use various tenses accurately to indicate different time frames in sentences	Lecture Discussion Seminar Project Poster Presentation Use of Technology	1) What is Intonation? Give the types of intonation with suitable examples. 2) What are the diphthongs? What are its types? Give one example of each. 3) Enlist the parts of speech of English. Explain any four with suitable examples. 4) State the difference between stress and intonation. State the types of stress and intonation with examples.

2	UNIT - 2 (1CREDIT) A) Application of language 1. Letters – Formal and Informal 2. Report Writing 3. Dialogue Writing 4. Essay Writing 5. Story Writing B) Functional English 1. Note making and note taking 2. Writing summary 3. Preparation of tree diagram, web diagram and pie chart 4 Preparation of Advertisement	Objectives:- Understand and write formal/informal letters Specifications:- Compose letters using appropriate formats, language tone, and content based on purpose and audience Objectives:- Create dialogues for different scenarios Specifications:- Develop dialogues that reflect various situations, incorporating appropriate language, expressions, and character voices Objectives:- Develop engaging and structured narratives Specifications:- Construct narratives with well-defined plot elements, characters, settings, and a proper story. Objectives:- Summarize texts/articles effectively Specifications:- Condense information while retaining key ideas, ensuring coherence and logical sequence in the summary Objectives:- Understand and create persuasive advertisements Specifications:- Generate clear and accurate visual representations using tree diagrams, web diagrams, and pie charts	Lecture Discussion Seminar Project Poster Presentation Use of Technology	1) Write down a review on any short story by your choice. 2) Prepare a speech on ‘Teacher’s Day’. 3) Describe an event of ‘Annual Day’. 4) Write an article on ‘Education System’ in India. 5) Write a report on any activity conducted in your school
3	Practical (Any 1 from the following) 1. Project report on any topic related to English Language. 2. Develop one short story 3. Prepare three diagram / web diagram / pie charts based on any five units / lessons.			

Asst. Prof. Khillare Sudhir

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय शेवगाव
शैक्षणिक वर्ष: 2023-2024

BED 106- 06: विद्याशाखांचे आकलन व शालेय विषय: इतिहास

उद्दिष्टे:-विद्यार्थी शिक्षक सक्षम करण्यासाठी

1) भारतीय संस्कृती आणि जग समजून घ्या. 2) निवडणूक प्रक्रियेची संकल्पना समजून घ्या. 3) मूलभूत हक्क आणि मानवी हक्कांच्या अभ्यासात रस घ्या. 4) राजकीय पक्षांचे महत्त्व आणि भूमिका, सरकारचे कौतुक करा.	1) शिवाजी महाराजांच्या इतिहासातील योगदानाचे महत्त्व लक्षात घ्या. 2) स्वातंत्र्याच्या चळवळींचे महत्त्व लक्षात घ्या. 3) लोकशाहीची संकल्पना आणि भारतातील विविध धार्मिक विविधता समजून घ्या.
--	---

घटक क्रमांक	घटक व उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
घटक १ अ	अ) – भारताची संस्कृती आणि लोकांचा राजा 1. भारत: सांस्कृतिक, 2. प्राचीन भारत आणि जग. 3. शिवाजी महाराजांच्या काळापूर्वीचा महाराष्ट्र. 4. लोकांचा राजा.	उद्दिष्टे:-विद्यार्थ्यांना भारताची संस्कृती आणि लोकांचा राजा समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी प्राचीन भारत आणि जग संकल्पनांमधील आंतरसंबंध स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. भारताची संस्कृती आणि लोकांचा राजा याविषयी माहिती स्पष्ट करा.
घटक १ ब	ब) – चळवळी, लोकशाही आणि विविधता 1. क्रांतिकारी चळवळ. 2. भारत छोडो आंदोलन. 3. आंतरराष्ट्रीय सहकार्य आणि विकास. 4. लोकशाही आणि विविधता – अ) जात आणि लोकशाही ब) धर्म आणि लोकशाही.	उद्दिष्टे :-विद्यार्थ्यांना लोकशाही आणि विविधता समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी लोकशाही आणि विविधता यांच्यातील संबंध सांगतो. उद्दिष्टे :-विद्यार्थ्यांना धर्म आणि लोकशाही समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी धर्म आणि लोकशाही म्हणजे काय ते सांगतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्रश्न. लोकशाही आणि विविधता स्पष्ट करा.
घटक २ अ	अ) – भारताची प्रगती 1. पुनर्जागरण आणि सामंतवाद - अ) मध्ययुगीन सरंजामशाही, ब) पुनर्जागरण. 2. निवडणूक प्रक्रिया – अ) मतदार, ब) राजकीय पक्ष, क) प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष निवडणूक. 3. मूलभूत अधिकार आणि कर्तव्ये अ) भारतीय संविधानात नमूद केलेले मूलभूत अधिकार आणि कर्तव्ये, ब) मानवी हक्क.	उद्दिष्ट: - छात्राध्यापकांना भारताची प्रगती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी :- विद्यार्थी निवडणूक प्रक्रिया अर्थ व प्रकार स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. पुनर्जागरण आणि सामंतवाद स्पष्ट करा.

	4. विज्ञान आणि तंत्रज्ञानातील प्रगती			
घटक २ ब	ब) – सरकारी संस्था, संयुक्त राष्ट्र 1. स्थानिक सरकारी संस्था अ) जिल्हा परिषद ब) महानगरपालिका 2. केंद्र सरकार - विधिमंडळ आणि न्यायपालिका 3. संयुक्त राष्ट्रांची कार्ये.	उद्दिष्ट :- विद्यार्थ्यांना मूलभूत अधिकार आणि कर्तव्ये या विषयी माहिती देणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी भारतीय संविधानात नमूद केलेले मूलभूत अधिकार आणि कर्तव्ये सांगतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्रश्न. मतदार संकल्पना आणि राजकीय पक्ष या विषयी माहिती स्पष्ट करा.
	प्रात्यक्षिक कार्य	1. अधिकार आणि कर्तव्ये मूलभूत संदर्भासह भारतीय राज्यघटनेचा अहवाल तयार करा. . 2. खालीलपैकी कोणत्याही एका सरकारी संस्थेचा अहवाल लिहा अ) पंचायत समिती., ब) नगर परिषद. क) महानगरपालिका. 3. जात किंवा धर्माशी संबंधित भारतीय लोकशाही आणि विविधतेचा अहवाल तयार करा.		

प्रा.राजेंद्र भगवान बांगर

आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव.

घटक नियोजन शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४

बी.एड. १०६-०७ –शालेय विद्याशाखांचे आकलन (भूगोल)

उद्दिष्टे

- येथे भूगोल विषयाच्या सर्व शाखांचे ज्ञान सुधारण्यासाठी विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे एक शालेय स्तर.
- विद्यार्थी शिक्षकांना परस्परावलंबन आणि परस्परसंबंध समजून घेण्यास सक्षम करणे
भूगोल विषयातील विविध संकल्पना आणि प्रक्रिया.
- विद्यार्थी शिक्षकांना नकाशा आणि उपकरणांशी संबंधित कौशल्ये आत्मसात करण्यास सक्षम करणे भूगोल.
- भौगोलिक घटनांचे निरीक्षण आणि अहवाल देण्याचे तंत्र विकसित करणे विद्यार्थी शिक्षक.
- विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये भूगोल विषयाची आवड निर्माण करणे.

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
1 (श्रेयांक:1)	एकक I: पृथ्वी आणि भौतिक भूगोल A. पृथ्वी: A.1. ब्रह्मांड, A2. सौर यंत्रणा आणि पृथ्वीची गती A3. ग्रहण : सूर्य आणि चंद्र : उपप्रकार, प्रभाव, पूर्वग्रह आणि वैज्ञानिक महत्त्व A4. Graticule : अक्षांश आणि रेखांश, A5. पृथ्वीचे आतील भाग B. भौतिक भूगोल B1. वातावरण B1.1. वातावरणाची रचना, B1.2. हवामान आणि हवामान B1.3. हवामानावर परिणाम करणारे घटक B2. हवेतील घटक -, B2.1. हवेचे तापमान: व्याख्या, तापमान आणि तापमान क्षेत्रावर परिणाम करणारे घटक पृथ्वी B2.2. हवेचा दाब: व्याख्या, पृथ्वीवरील हवेचा दाब आणि दाबाचा पट्टा प्रभावित करणारे घटक, B2.3. वारा : व्याख्या, वाऱ्याचे प्रकार-वैश्विक आणि स्थानिक B2.4. पर्जन्यमान: अर्थ, पावसाचे प्रकार, पावसाचे प्रकार- संवहनी, ओरोग्राफिक आणि चक्रीवादळ, पर्जन्यमानाच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक. B3. लिथोस्फियर -, B3.1. लिथोस्फियरचा अर्थ, B3.2. पृथ्वीच्या कवचाच्या हालचाली – i) जलद हालचाली – भूकंप आणि ज्वालामुखी – कारणे, प्रभाव आणि झोन, ii) मंद हालचाली – फोल्ड आणि फॉल्ट – अर्थ आणि उदाहरणे B4. भूरूप -, B4.1. पर्वत, पठार आणि मैदान : व्याख्या आणि प्रकार B4.2 Rocks, B4.2.1. खडकाचा अर्थ आणि प्रकार	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना भौतिक भूगोल ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-विद्यार्थी भौतिक भूगोल ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना पृथ्वीचे अंतरंग ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी पृथ्वीचे अंतरंग ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न हवामानावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न भूकंप आणि ज्वालामुखीची कारणे थोडक्यात लिहा.

	B4.2.2. धूप करणारे घटक - वाहते पाणी, वारा, समुद्राच्या लाटा आणि हिमनदी: कार्य आणि भूस्वरूप, या एजंटांनी तयार केले आहे B5.Hydrosphere, B5.1. जलस्रोतांचे प्रकार - महासागर, समुद्र, खाडी, आखात, समुद्रधुनी, खाडी, नदी आणि तलाव - संकल्पना आणि, उदाहरणे B5.2. महासागर प्रवाह - संकल्पना, प्रकार आणि त्याचे परिणाम B5.3. भरती - अर्थ, कारणे आणि परिणाम B5.4. खारटपणा - व्याख्या, खारटपणावर परिणाम करणारे घटक	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना खडकाचा अर्थ आणि प्रकार हीसंकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-वियार्थी खडकाचा अर्थ आणि प्रकार ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना महासागर ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी महासागर ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.		
2 (श्रेयांक:1)	युनिट II. मानवी, प्रादेशिक आणि व्यावहारिक भूगोल C. मानवी भूगोल, C1 मानवी वस्ती – संकल्पना, प्रकार-ग्रामीण आणि शहरी, वस्ती प्रभावित करणारे घटक, C2. लोकसंख्या - लोकसंख्या, जन्मदर आणि मृत्यू दर, कारणे आणि परिणाम यांचा अर्थ, लोकसंख्येचा स्फोट, लोकसंख्येच्या घनतेवर परिणाम करणारे घटक., C3. व्यवसाय – व्यवसायाचा अर्थ आणि वर्गीकरण- प्राथमिक, माध्यमिक, तृतीयक आणि चतुर्थांश C4.Biosphere - बायोस्फीअरची संकल्पना आणि रचना, अन्नसाखळीचा अर्थ आणि रचना, इको सिस्टमची संकल्पना. C5. प्रदूषण - अर्थ, प्रकार, कारणे, परिणाम आणि प्रदूषण नियंत्रण उपाय. D. प्रादेशिक भूगोल: D1. खंडांचा परिचय, D2. नैसर्गिक प्रदेशांचा परिचय D3. भारत: स्थान, भौतिक वैशिष्ट्ये, हवामान, नैसर्गिक संसाधने आणि मानवी जीवन. D4. महाराष्ट्र: स्थान, भौतिक वैशिष्ट्ये, हवामान, नैसर्गिक संसाधने आणि मानव जीवन E. व्यावहारिक भूगोल: E1. नकाशा - कार्टोग्राफी आणि नकाशाची व्याख्या, नकाशाचे घटक, नकाशाचे प्रकार ,E2.Graph - व्याख्या आणि आलेखाचे प्रकार E3. क्षेत्र भेट आणि अहवाल लेखन - अर्थ आणि महत्त्व E4. भौगोलिक उपकरणे - थर्मामीटर, विंड वेन, बॅरोमीटर, पर्जन्यमापक आणि सिस्मोग्राफ: आकृती आणि कार्ये	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना मानवी भूगोल ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-वियार्थी मानवी भूगोल ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना व्यवसाय ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी व्यवसाय ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना प्रदूषण ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी प्रदूषण ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना नकाशाची व्याख्या आणि प्रकार ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-वियार्थी नकाशाची व्याख्या आणि प्रकार ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न लोकसंख्येच्या घनतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न प्रदूषणाची कारणे थोडक्यात लिहा.
	प्रात्यक्षिक कार्ये 1. भौगोलिक साधन किंवा मॉडेल तयार करणे. 2. भौगोलिक ठिकाणी भेट देऊन अहवाल लिहिणे. 3. कोणत्याही भौगोलिक संकल्पनेवर म्हणजेच सादरीकरणावर तंत्रज्ञान आधारित कार्यक्रम तयार करणे, CAI, ई-सामग्री, व्हिडिओ, ब्लॉग, ॲनिमेशन इ.			
	अध्यापन पद्धती 1. चर्चा आणि व्याख्यान, 2. प्रात्यक्षिक, 3. परिसंवाद, 4. पर्यवेक्षित अभ्यास, 5. प्रकल्प आधारित दृष्टीकोन, 6. क्षेत्र भेट, 7. तंत्रज्ञानावर आधारित संवाद . 8. मिश्रित दृष्टीकोन., 9. निरीक्षण तंत्र, 10.हेरिस्टिक पद्धत			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ,
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

बी.एड.प्रथम वर्ष

106-09 गणित

शालेय विषय आणि विद्याशाखांचे आकलन

उद्दिष्टे:-

- १) गणितातील तथ्ये, संज्ञा, संकल्पना, नियम, आणि तत्त्वे यांची ओळख करून देण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- २) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्त्व समजण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ३) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणितविषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे व आशयाचे विश्लेषण करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ४) गणिताच्या अध्ययन अध्यापनाच्या पद्धती व प्रतिमाने यांचे उपयोजन करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ५) गणित शिक्षकाच्या क्षमता संपादन करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनवणे.

अ.क्र.	घटक / उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१	A. अंकगणित १.१ अंक अ) नैसर्गिक, पूर्ण, पूर्णांक, परिमेय, अपरिमेय, वास्तव संख्या. ब) अंकावरील क्रिया- बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार. क) कंसाचे उपयोग ड) घातांक, वर्ग, वर्गमूळ, घन, घनमूळ १.२ सामाईक समीकरण - समचलन व व्यस्तचलन १.३ गुणोत्तर व प्रमाण B) बीजगणित १.१ मुलभूत बीजगणित १.२ अंकाच्या जागी अक्षराचा वापर १.३ बैजिक राशी / पदावल्या : बैजिक राशीची बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार. १.४ बहुपदी : चल आणि सहगुणक १.५ एकरूपता १.६ समीकरणे- एकचल समीकरणे, दोन चलांची रेखीय समीकरणे, वर्ग समीकरणे	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अंकगणितातील मुलभूत संज्ञा, संकल्पना, क्रियांची ओळख करून देणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अंकगणितात शिकलेल्या मुलभूत संज्ञा, संकल्पना, क्रियांचा वापर करून उदा. सोडवतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अंकगणितातील मुलभूत संकल्पना समजण्यास मदत करणे. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अंकगणितातील मुलभूत संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अंकगणितातील सामाईक समीकरण या घटकावर आधारित उदा. सोडवितो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अंकगणितातील गुणोत्तर व प्रमाण या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अंकगणितातील गुणोत्तर व प्रमाण या संकल्पना उदाहरणाच्या साहाय्याने समजून घेतो . उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना बीजगणितातील मुलभूत संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी बीजगणितातील मुलभूत संकल्पना सांगतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अंकाच्या जागी अक्षरे वापरण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अंकाच्या जागी अक्षरे वापर करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना बैजिक राशीवर गणिती क्रिया करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी बैजिक राशीवर गणिती क्रिया करून उदाहरण सोडवितो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना बहुपदीतील चले आणि सहगुणक ओळखण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी बहुपदीतील चले आणि सहगुणक सांगतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना एकरूपतेवरील उदाहरणे सोडवण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी एकरूपतेवरील उदाहरणे सोडवतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना विविध समीकरणावर आधारित उदा. सोडवण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी विविध प्रकारच्या समीकरणावर आधारित उदा. उदाहरणे सोडवतो.	उदागामी-अवगामी पद्धती पृथक्करण-संयोजन पद्धती उदागामी-अवगामी पद्धती व्याख्यान पद्धती उदागामी-अवगामी पद्धती उदागामी-अवगामी पद्धती उदागामी-अवगामी पद्धती पृथक्करण-संयोजन पद्धती व्याख्यान पद्धती	कंसाचे प्रकार व उपयोग उदा. सह स्पष्ट करा. समचलन व व्यस्तचलन या संकल्पना उदाहरणासह स्पष्ट करा. उदाहरणे सोडवा. बिजागणितामध्ये कोणत्या संकल्पना येतात. उदाहरणे सोडवा. उदाहरणे सोडवा. $2x+5x+7$ बहुपदीतील चले आणि सहगुणक उदाहरणे सोडवा. समीकरणे सोडवा.

s२	अ) भूमिती २.१ मुलभूत भूमिती १) मुलभूत संकल्पना २) कोन, कोनाच्या जोड्या, त्रिकोण व चौकोन प्रकार आणि गुणधर्म. ३) त्रिकोण- एकरूपता आणि समरूपता २.२ वर्तुळ- मुलभूत संकल्पना, वर्तुळ कंस, क्षेत्रफळ, प्रमेय. २.३ चौकोन: विविध प्रकारच्या चौकोनाचे गुणधर्म, प्रमेय २.४ भौमितिक रचना ब) उपयोजित गणित २.१ दैनंदिन जीवनातील गणित १) नफा व तोटा २) टक्केवारी ३) सरळ व चक्रवाढ व्याज ४) सुट व दलाली २.२ संख्याशास्त्र –केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे व विचलनशीलता, आलेख २.३ मापन, विविध भौमितिक आकृत्यांचे क्षेत्रफळ व आकारमान २.४ Co-ordinate निर्देशक भूमिती	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना भूमितीतील मुलभूत संज्ञा, संकल्पना, गुणधर्म, नियम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी भूमितीतील मुलभूत संज्ञा, संकल्पना, गुणधर्म, नियम सांगतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना वर्तुळाशी संबंधित मुलभूत संकल्पना माहित होण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी वर्तुळाशी संबंधित संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना विविध प्रकारच्या चौकोनाचे गुणधर्म व प्रमेय समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी विविध प्रकारच्या चौकोनाचे गुणधर्म सांगतो. तसेच प्रमेय सिद्ध करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना विविध भौमितिक रचना अचूकपणे करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी विविध भौमितिक रचना अचूकपणे करण्यास मदत करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना गणिताच्या दैनंदिन जीवनातील वापर समजल्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी गणितातील संकल्पनांचा दैनंदिन व्यवहारात होणारा वापर स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना संख्याशास्त्र –केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे व विचलनशीलतेची परिमाणे परिमाणे वापरून उदा. सोडवण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी संख्याशास्त्र –केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे व विचलनशीलतेची परिमाणे परिमाणे वापरून उदा. सोडवतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना विविध भौमितिक आकृत्यांचे क्षेत्रफळ व आकारमान काढण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी दिलेल्या भौमितिक आकृत्यांचे क्षेत्रफळ व आकारमान काढतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना Co-ordinate निर्देशक भूमिती ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी Co-ordinate निर्देशक भूमिती ही संकल्पना स्पष्ट करतो.	दिग्दर्शन पद्धती दिग्दर्शन पद्धती प्रकल्प पद्धती प्रायोगिक पद्धती चर्चा पद्धती उदगामी-अवगामी पद्धती पृथःकरण-संयोजन पद्धती व्याख्यान पद्धती	भूमितीतील खालील संबंध स्पष्ट करा. कोन, त्रिकोण, चौकोन खालील संकल्पना स्पष्ट करा. वर्तुळ कंस, वर्तुळाचे क्षेत्रफळ, प्रमेय. पक्ष, साध्य व सिद्धता संकल्पना स्पष्ट करा. दलेल्या माहितीच्या आधारे भौमितिक रचना करा. गणिताचे दैनंदिन जीवनातील स्थान व महत्त्व स्पष्ट करा. केंद्रीय प्रवृत्तीचे परिमाणे सांगा. आकृत्यांचे क्षेत्रफळ काढतो. टिपा लिहा. निर्देशक भूमिती
	प्रात्यक्षिक कार्य :	१) शोधात्मक प्रकल्प/ नमुना, २) गणित संस्थेला भेट देणे., ३) भारतीय गणित तज्ञांचे योगदान.		

प्रा. राम लक्ष्मन नेव्हल

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ,
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

बी.एड.प्रथम वर्ष

शालेय विषय आणि विद्याशाखांचे आकलन

BED 107-01: शालेय विषयाचे शिक्षणशास्त्र: मराठी

उद्दिष्टे: या अभ्यासक्रमाचा अभ्यास केल्यानंतर विद्यार्थी-शिक्षक सक्षम होतील-	
1. विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व समजून घ्या.	6. मुख्य घटक, जीवन कौशल्ये आणि मूल्ये यांचे महत्त्व आणि वापर स्पष्ट करा.
2. विषयाचा इतर विषयांशी सहसंबंध सांगा.	7. पाठ्यपुस्तक आणि सामग्रीचे विश्लेषण करा.
3. माध्यमिक आणि उच्चतर विषयाच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे सांगा दुय्यम स्तर.	8. अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रमाची संकल्पना आणि प्रकार स्पष्ट करा.
4. शिकवण्याच्या विविध पद्धती, पद्धती आणि तंत्रे स्पष्ट करा आणि वापरा विषय शिकणे.	9. विषयाच्या अध्यापनातील विविध संसाधनांचे विश्लेषण करा.
5. विषयाची रचना समजावून सांगा	10. चांगल्या शिक्षकाची भूमिका आणि गुण समजून घ्या

अ.क्र.	घटक / उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१	अ) मराठी शिक्षणाचा परिचय 1. विषयाचे स्वरूप आणि व्याप्ती- मराठी 2. शालेय अभ्यासक्रमात मराठीला स्थान 3. माध्यमिक स्तरावर मराठी शिकवण्याची उद्दिष्टे. 4. मराठी विषयाचा इतर शालेय विषयांशी संबंध 5. मराठी शिक्षणाशी संबंधित समस्या ब) मराठी विषयासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन 1. गद्य शिकवण्याच्या पद्धती 2. कविता शिकवण्याच्या पद्धती 3. व्याकरण शिकवण्याच्या पद्धती 4. रचना शिकवण्याच्या पद्धती	उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना शालेय अभ्यासक्रमातील मराठीचे स्थान समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी शालेय अभ्यासक्रमातील मराठीचे स्थान स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी अध्यापनाची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी अध्यापनाची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचा इतर शालेय विषयांशी समवाय समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाचा इतर शालेय विषयांशी समवाय स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना मराठी भाषा शिक्षणाशी संबंधित समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी भाषा शिक्षणाशी संबंधित समस्या स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाच्या गद्य अध्यापन पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाच्या गद्य अध्यापन पद्धती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाच्या पद्य अध्यापन पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाच्या पद्य अध्यापन पद्धती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाच्या व्याकरण अध्यापन पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी मराठी विषयाच्या व्याकरण अध्यापन पद्धती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाच्या रचना अध्यापन पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाच्या रचना अध्यापन पद्धती स्पष्ट करतो.उद्दिष्टे	अ) व्याख्यान ब) चर्चा क) परिसंवाद ड) पोस्टर सादरीकरण इ) पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन	प्रश्न- मराठी विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा प्रश्न- शालेय अभ्यासक्रमातील मराठीचे स्थान स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी अध्यापनाची माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे. स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाचा इतर शालेय विषयांशी समवाय स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी भाषा शिक्षणाशी संबंधित समस्या स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाच्या गद्य अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाच्या पद्य अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाच्या व्याकरण अध्यापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाच्या रचना अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.

s२	अ) मराठी विषयाचे विश्लेषण - मराठी विषयाची रचना - अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रम - मुख्य घटक, मूल्ये आणि जीवन कौशल्ये - पाठ्यपुस्तक विश्लेषण - सामग्री विश्लेषण ब) शिकण्याची संसाधने आणि विषय शिक्षक - शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व - पारंपारिक शिक्षण संसाधने - तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने - चांगल्या मराठी शिक्षकाचे गुण - मराठी शिक्षकाची भूमिका आणि जबाबदाऱ्या	उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे पारंपारिक अध्ययन स्रोत समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी मराठी विषयाचे पारंपारिक अध्ययन स्रोत स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययनाचे स्रोत समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाचे तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययनाचे स्रोत स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना चांगल्या मराठी शिक्षकाचे गुणवैशिष्ट्ये समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी चांगल्या मराठी शिक्षकाचे गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी शिक्षकाच्या भूमिका व जबाबदाऱ्या समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषय शिक्षकाच्या भूमिका व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना गाभभूत घटक, मूल्य आणि जीवन कौशल्य समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी गाभभूत घटक, मूल्य आणि जीवन कौशल्य स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे - मराठी विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी मराठी विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करतो. उद्दिष्टे - मराठी विषयाचे आशय विश्लेषण करण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी मराठी विषयाच्या आशयाचे विश्लेषण करतो. उद्दिष्टे - विद्यार्थ्यांना मराठी विषयाचे अध्ययन स्रोतांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. - विद्यार्थी मराठी विषयाचे अध्ययन स्रोतांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करतो.	अ) व्याख्यान ब) चर्चा क) परिसंवाद ड) पोस्टर सादरीकरण इ) पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन	प्रश्न- मराठी विषयाची संरचना थोडक्यात स्पष्ट करा. प्रश्न- अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक स्पष्ट करा. प्रश्न- गाभभूत घटक, मूल्य आणि जीवन कौशल्य स्पष्ट करा. प्रश्न- कोणत्याही एका इयत्तेच्या मराठी विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण करा. प्रश्न- मराठी विषयाच्या अध्यापन पद्धती सांगा. प्रश्न- अध्ययन स्रोत म्हणजे काय ते सांगून त्याचे गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाचे पारंपारिक अध्ययन स्रोत स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषयाचे तंत्रज्ञानावर आधारित अध्ययनाचे स्रोत स्पष्ट करा. प्रश्न- चांगल्या मराठी शिक्षकाचे गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. प्रश्न- मराठी विषय शिक्षकाची भूमिका व जबाबदाऱ्या सांगा.
	प्रात्यक्षिक कार्य (खालील पैकी कोणतेही एक)	अ) पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण ब) अध्यापन साहित्य/पोस्टर तयार करणे क) पॉवर पॉइंट प्रेझेंटेशन ड) क्षेत्र भेटी इ) गट चर्चा		

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
घटक नियोजन

हिंदी १०७ -०२ शालेय विषयाचे शिक्षणशास्त्र

उद्दिष्टे

- हिंदी विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व समजून घेणे.
- माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक स्तरावर विषयाच्या अध्यापनाची उद्दिष्टे जाणून घेणे आणि समजून घेणे.
- हिंदी शिकवण्याच्या विविध पद्धतींचा वापर समजावून सांगणे.
- चांगल्या हिंदी शिक्षकाची भूमिका आणि जबाबदाऱ्या समजून घेणे.
- हिंदी विषयाच्या सर्व शिक्षण संसाधनांशी विद्यार्थ्याला परिचित करणे.

अ. क्र.	घटक व उपघटक	उद्देश एवं स्पष्टीकरण	अध्यापन पद्धति	मूल्यमापन
१.	अ) हिंदी विषय का स्वरूप १) हिंदी विषय का स्वरूप एवं व्याप्ती २) पाठशाला पाठ्यचर्या में हिंदी विषय का स्थान ३) माध्यमिक स्तर पर हिंदी अध्यापन पद्धति के उद्देश ४) हिंदी विषय का दूसरे विषयों से संबंध ५) हिंदी शिक्षा आने वाली समस्यायें ब) हिंदी विषय का अध्यापनशास्त्रीय दृष्टिकोन १) गद्य अध्यापन पद्धति २) पद्य अध्यापन पद्धति ३) व्याकरण अध्यापन पद्धति ४) रचना अध्यापन पद्धति ५) वाचन अध्यापन पद्धति ६) लेखन पद्धति	उद्देश :- हिंदी विषय स्वरूप समझाना स्पष्टीकरण :- हिंदी विषय का स्वरूप समझाता है। उद्देश :- माध्यमिक स्तर पर हिंदी अध्यापन के उद्देश समझाना स्पष्टीकरण :- माध्यमिक स्तर पर हिंदी अध्यापन के उद्देश स्पष्ट करता है। उद्देश :- हिंदी शिक्षा में आनेवाली समस्यायें समझाना स्पष्टीकरण :- हिंदी शिक्षा में आनेवाली समस्याओं बताता है। उद्देश :- हिंदी अध्यापन की पद्धति यह संकल्पना समझाना स्पष्टीकरण :- हिंदी अध्यापन की विभिन्न पद्धति यह संकल्पना स्पष्ट करता है।	चर्चा कथन स्पष्टीकरण दिग्दर्शन वादविवाद संगोष्ठी आदि.	मौखिक १) माध्यमिक स्तर हिंदी विषय के पाठ्यक्रम में कौन-सी विधाओं का कामावेश होना चाहिए? २) हिंदी शिक्षा में आनेवाली म का हाल किसतरह से किया जा सकता है? लिखित १) गद्य, पद्य, व्याकरण एवं रचना अध्यापन की अध्यापन पद्धतियाँ उदा: सहित स्पष्ट कीजिए?
२.	अ) हिंदी विषय का विश्लेषण १) हिंदी विषय संरचना २) पाठ्यचर्या, पाठ्यक्रम ३) मूलभूत घटक, मूल्य और जीवन कौशल ४) पाठ्यपुस्तक विश्लेषण ५) आशय विश्लेषण ब) हिंदी विषय के अध्ययन संसाधन १) अध्ययन स्रोत/संसाधन संकलना, आवश्यकता, एवं महत्त्व २) हिंदी भाषा प्रयोगशाला ३) पारंपरिक अध्ययन संसाधन ४) तकनीकी हिंदी अध्ययन संसाधन ५) हिंदी शिक्षक की भूमिका एवं गुणविशेषता	उद्देश :- हिंदी विषय की संरचना समझाना स्पष्टीकरण :- हिंदी विषय की संरचना बताता है। उद्देश :- आशय विश्लेषण संकल्पना समझाना स्पष्टीकरण :- आशय विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करता है। उद्देश:- हिंदी विषय अध्ययन संसाधन यह संकल्पना समझाना स्पष्टीकरण :- छात्र अध्ययन संसाधन यह संकल्पना स्पष्ट करता है। उद्देश:- हिंदी अध्यापक की भूमिका समझाना स्पष्टीकरण :- हिंदी अध्यापक की भूमिका स्पष्ट करता है।	चर्चा कथन स्पष्टीकरण दिग्दर्शन वादविवाद संगोष्ठी आदि.	मौखिक १) हिंदी विषय अध्यापक के लिये आशय विश्लेषण का महत्त्व बताईये? लिखित १) आदर्श हिंदी अध्यापक होने के लिए आप कौन-कौनसी योजना करेंगे?

Savitribai Phule Pune University, Pune Affiliated
Navmarashtra Shikshan Mandal
Abasaheb Kakade Shikshanshtra Mahavidhyalaya, Shevgaon

UNIT PLAN 2023-2024

B ED FIRST YEAR

BED 107-03:- PEDAGOGY OF THE SCHOOL SUBJECT: ENGLISH

Objectives: To enable the student teacher to:-

1. Understand the nature, scope and importance of the subject.	6. Explain the importance and use of core elements, values and life skills.
2. State the objectives of the subject.	7. Analyze the text book and content.
3. Explain and use different approaches, methods and techniques of teaching learning of subject.	8. Analyze the various resources in teaching learning of the subject.
4. Explain and understand the structure of subject	9. Understand qualities of a good teacher.
5. Explain the concept and types of curriculum and syllabus.	10. Analyze and evaluate the new trends of current issues in the subject.

Sr.no	Unit/Sub unit	Objective & Its Specification	Teaching Method	Evaluation
1	Unit : 1 (1 Credit) A) :- Nature of the subject English 1 Nature and scope of subject English 2 Place of English in Secondary and Higher Secondary School curriculum. 3 Objectives of teaching of English subject at secondary and higher secondary school level. 4 Relation of the subject English with other school subjects. 5 Relation of the subject English with Education. B) Analysis of the subject English 1. Structure of the subject English. 2. Curriculum and syllabus (Concept and types) 3. Core Elements, values and Life skills at secondary and Higher Secondary Level. 4. Analysis of Textbook. 5. Content Analysis.	Objectives:- Understand the breadth and depth of English Specifications:- Identify the various aspects and domains covered within the subject English Objectives:- Recognize the significance of English in the curriculum Specifications:- Understand the role and importance of English within the educational framework Objectives:- Recognize the broader role of English in education Specifications:- Understand the impact of English on overall education and its contribution to holistic development Objectives:- Understand the framework and components of English Specifications:- Identify the components that constitute the structure of the English subject Objectives:- Recognize essential elements and values Specifications:- Identify the core values and life skills embedded in the English curriculum at this educational level	Lecture Discussion Seminar Project Poster Presentation Use of Technology	1) What is the Nature and scope of subject English? 2) What is the Place of English in Secondary and Higher Secondary School curriculum? 3) What is the Structure of the subject English 4) Explain the Core Elements, values and Life skills at secondary and Higher Secondary Level. 5) How will you correlate English subject with Science, History and Education? Explain with examples

2	Unit : 2 (1 Credit) A) Pedagogical Approaches , Methods and Techniques for teaching English subject : Features , merits , limitations and educational implication of - 1. Communicative Approach 2. Structural Approach 3. Direct Method 4. Grammar Translation method 5. Dr. West Method 6. Inductive and Deductive method. 7. Techniques: - Dramatization, Storytelling, Language games, Vocabulary games, group work & pair work. B) Learning Resources for the learning Concept, need and importance of learning resources. 1. Traditional and Technology based learning resources. (Language Lab , Mobile Apps , Websites) 2. Evaluation of English Language Learning 3. Skills: - Listening, speaking, reading and writing. 4. Teacher of the subject English – Competencies & Role.	Objectives:- Understand features, merits, limitations Specifications:- Identify characteristics, advantages, drawbacks, and educational implications of the communicative approach Objectives:- Analyze features and educational implications Specifications:- Evaluate the structure-based approach in teaching English, considering its merits, limitations, and impact Objectives:- Understand features and limitations Specifications:- Identify Dr. West Method's characteristics, limitations, and its implications in English language teaching Objectives:- Understand the need and importance Specifications:- Analyze traditional and technological resources, emphasizing their role and significance in English language learning Objectives:- Recognize the importance of each skill Specifications:- Identify the significance of listening, speaking, reading, and writing skills in English language acquisition Objectives:- Understand required competencies and responsibilities Specifications:- Identify the necessary skills and roles of an English language teacher, emphasizing their significance in effective teaching	Lecture Discussion Seminar Project Poster Presentation Use of Technology	1) What is the Communicative Approach? 2) What is the difference between Direct Method & Grammar Translation methods? 3) What is the difference between Inductive and Deductive method 4) Merits and limitation of structure approach in teaching of English 5) What is the place of English in secondary & higher Secondary School curriculum? 6) Explain the concept of values. How will you inculcate patriotism and modesty through curricular and co-curricular activities in the class? Explain with examples
3	Practical Work (Any one of the following)	1. Text book Analysis. 2. Book Review (Novel/Drama of Indian Author) 3. Critical analysis of advanced learning resources (Software , apps , blogs , website etc)		

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय शेवगाव
शैक्षणिक वर्ष: 2023-2024

BED 107-06:शालेय विषयाचे शिक्षणशास्त्र: इतिहास

उद्दिष्टे:

✓ विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे. विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व समजून घ्या. ✓ विषयाची उद्दिष्टे सांगा. ✓ शिकवण्याच्या विविध पद्धती आणि तंत्रे समजावून सांगा आणि वापरा विषय	✓ विषयाची रचना समजावून सांगा. ✓ अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रमाची संकल्पना आणि प्रकार स्पष्ट करा. ✓ मुख्य घटक मूल्ये आणि जीवन कौशल्यांचे महत्त्व आणि वापर स्पष्ट करा. ✓ पाठ्यपुस्तक आणि सामग्रीचे विश्लेषण करा	✓ . ✓ विषयाच्या अध्यापनातील विविध संसाधनांचे विश्लेषण करा. ✓ चांगल्या शिक्षकाचे गुण समजून घ्या ✓ विषयातील वर्तमान समस्यांचे नवीन ट्रेंडचे विश्लेषण आणि मूल्यमापन करणे.
---	--	---

घटक क्र	घटक व उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
घटक १ अ	अ) विषय इतिहासाचे स्वरूप 1. विषय इतिहासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती 2. उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात विषय इतिहासाचे स्थान 3. इतिहासाचे प्रकार 4. उच्च माध्यमिक शाळा स्तरावर इतिहास विषय शिकवण्याचे उद्दिष्टे, 5. इतर विषयाशी सहसंबंध.	उद्दिष्ट्ये:-विद्यार्थ्यांना विषय इतिहासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी विषय इतिहासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती आंतरसंबंध स्पष्ट करतो	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. . विषय इतिहासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती याविषयी माहिती स्पष्ट करा.
घटक १ ब	ब) विषयाच्या इतिहासासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन 1. कथा सांगणे, 2. कथन, 3. नाट्यीकरण 4. चर्चा, 5. स्रोत, 6. प्रकल्प, 7. प्रवास	उद्दिष्ट्ये :-विद्यार्थ्यांना विषयाच्या इतिहासासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी कथन व चर्चा पद्धती यांच्यातील संबंध सांगतो. उद्दिष्ट्ये :-विद्यार्थ्यांना नाट्यीकरण पद्धत समजण्यास मदत करणे. स्पष्टी. विद्यार्थी नाट्यीकरण म्हणजे काय ते सांगतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्रश्न .उच्च माध्यमिक शाळा स्तरावर इतिहास विषय शिकवण्याचे उद्दिष्टे स्पष्ट करा. प्रश्न. विषयाच्या इतिहासासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
घटक २ अ	अ):- विषय इतिहासाचे विश्लेषण 1. विषय इतिहासाची रचना 2. अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम अ) संकल्पना ब) अभ्यासक्रम तयार करण्याच्या पद्धती i एकाग्र, ii कालक्रमानुसार, iii नियतकालिक iv प्रतिगामी क) मुख्य घटक, मूल्ये आणि जीवन कौशल्ये., ड) पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण. इ) सामग्रीचे विश्लेषण.	उद्दिष्ट्ये :-विद्यार्थ्यांना विषय इतिहासाचे विश्लेषण समजण्यास मदत करणे स्पष्टी. - विद्यार्थी विषय इतिहासाचे विश्लेषण सांगतो. उद्दिष्ट्ये :-विद्यार्थ्यांना मुख्य घटक, मूल्ये आणि जीवन कौशल्ये समजण्यास मदत करणे स्पष्टी. - विद्यार्थी पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण सांगतो	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. विषय इतिहासाचे विश्लेषण स्पष्ट करा.
घटक २ ब	ब) विषय इतिहासासाठी शिक्षण संसाधने अ) शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व, ब) पारंपारिक शिक्षण संसाधने., क) तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने., ड) इतिहास कक्ष, इ) आदर्श इतिहास शिक्षकाचे गुण	उद्दिष्ट्ये :-विद्यार्थ्यांना शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व समजण्यास मदत करणे स्पष्टी. - विद्यार्थी शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व सांगतो	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती	प्रश्न. अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम या विषयी माहिती स्पष्ट करा.
प्रात्यक्षिक	प्रात्यक्षिक कार्य:- (खालीलपैकी कोणतेही एक)	1. पाठ्यपुस्तक विश्लेषण, 2. अध्यापन सहाय्यक/पोस्टर्स तयार करणे., 3. गट चर्चा., 4. क्षेत्र भेट		

प्रा .राजेंद्र भगवान बांगर

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव.

घटक नियोजन शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४
बी.एड. १०७-०७ –शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र (भूगोल)

उद्दिष्टे :- विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे :-

1. विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व समजून घ्या. 2. विषयाची उद्दिष्टे सांगा. 3. शिकवण्याच्या विविध पद्धती, पद्धती आणि तंत्रे स्पष्ट करा आणि वापरण्यास मदत करणे 4. विषयाची रचना समजावून सांगा. 5. जीवन कौशल्ये आणि मूल्ये यांचे महत्त्व आणि वापर स्पष्ट करा.	6. पाठ्यपुस्तक आणि सामग्रीचे विश्लेषण करा. 7. अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रमाची संकल्पना आणि प्रकार स्पष्ट करा. 8. विषयाच्या अध्यापनातील विविध संसाधनांचे विश्लेषण करा. 9. चांगल्या शिक्षकाचे गुण समजून घेणे.
--	---

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
1(श्रेयांक:1)	अ) भूगोल विषयाचे स्वरूप 1. अर्थ, निसर्ग, व्याप्ती आणि भूगोलाच्या विविध संकल्पना 2. उच्च प्राथमिक, माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक येथे भूगोल विषयाची जागा अभ्यासक्रम 3. विविध स्तरांवर भूगोल विषय शिकवण्याचे उद्दिष्टे (उच्च प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक) 4. सहसंबंध :- विषयातील आणि इतर शालेय विषयाशी. 5. स्थानिक भूगोलाचे महत्त्व. ब) भूगोल विषयासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन 1. प्रादेशिक पद्धत 2. प्रवास पद्धत 3. सहलीची पद्धत, 4. प्रकल्प पद्धत 5. तुलनात्मक पद्धत 6. व्याख्यान आणि चर्चा पद्धत 7. प्रश्न उत्तर पद्धत 8. ऑब्जेक्ट पद्धत 9. क्षेत्र भेट 10. प्रायोगिक पद्धत.	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-विद्यार्थी भूगोल विषयाची संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाच्या विविध अध्यापन पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी भूगोल विषयाच्या विविध अध्यापन पद्धती आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न भूगोल विषयाची माध्यमिक स्तरावरची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न प्रकल्प पद्धतीची व्याख्या सांगून त्याचे गुण दोष थोडक्यात लिहा.
2 (श्रेयांक:1)	अ) भूगोल या विषयाचे विश्लेषण 1. भूगोल विषयाची रचना, 2. अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रम (संकल्पना आणि प्रकार) 3. मुख्य घटक, मूल्ये आणि जीवन कौशल्ये., 4. पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण. 5. सामग्री विश्लेषण. ब) भूगोल विषयासाठी शिक्षण संसाधने 1. शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व, 2. पारंपारिक शिक्षण संसाधने. 3. तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने., 4. भूगोल खोली, 5. आदर्श भूगोल शिक्षकाचे गुण.	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाचे विश्लेषण ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-विद्यार्थी भूगोल विषयाचे विश्लेषण ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना आदर्श भूगोल शिक्षकाचे गुणविशेष समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी आदर्श भूगोल शिक्षकाचे गुणविशेष आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न भूगोल विषयाची रचना स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न इयत्ता आठवी च्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण थोडक्यात लिहा.
	प्रात्यक्षिक कार्य (खालीलपैकी कोणतेही एक) 1. पाठ्यपुस्तक विश्लेषण, 2. कोणत्याही एका युनिटचे सामग्री विश्लेषण., 3. भौगोलिक ठिकाणाच्या माहितीचा अहवाल तयार करा.			

प्रा. स्मिता नाईक

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
बी.एड.कोर्स कोड:१०७-०९
शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र: गणित

अ.क्र.	घटक/ उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरण	अध्यापन पद्धती	मुल्यमापन
१	गणिताचे स्वरूप १.१ माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे स्वरूप व व्याप्ती व स्थान. १.२ माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे. १.३ माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम. १.४ गणिताच्या पाठ्यपुस्तक व आशयाची चिकित्सा	उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे स्वरूप व व्याप्ती व स्थान समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे स्वरूप व व्याप्ती व स्थान सांगतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यांची संकल्पना व अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यांची संकल्पना व अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती सांगतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना माध्यमिक स्तरावरील गणिताच्या पाठ्यपुस्तक व आशयाची चिकित्सा करण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक माध्यमिक स्तरावरील गणिताच्या पाठ्यपुस्तक व आशयाची चिकित्सा सांगतो.	व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती प्रकल्प पद्धती	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणिताचे स्वरूप व व्याप्ती व स्थान स्पष्ट करा. अभ्यासक्रम रचनेच्या पद्धती कोणत्या आहेत? गणित विषयाच्या इ.९ वीच्या पाठ्यपुस्तकाचे व त्याच्यातील एका घटकातील एका आशयाचे विश्लेषण करा.
२	गणिताचे अध्यापन शास्त्रीय दृष्टीकोन आणि स्रोत २.१ अध्यापन पद्धती: व्याख्यान,दिग्दर्शन, प्रायोगिक व प्रकल्प २.१ उदगामी-अवगामी पद्धती, प्रश्न पद्धती. २.३ प्रतिमान : ५-ई अध्ययन प्रतिमान २.४ गणित प्रयोगशाळेचे नियोजन,संघटन व संवर्धन. २.५ गणितातील अध्ययन स्रोत २.६ गणित शिक्षकाच्या क्षमता	उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणिताच्या अध्यापन पद्धती माहिती होण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणिताच्या अध्यापन पद्धती माहिती घेतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणिताच्या अध्यापन पद्धती माहिती होण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणिताच्या अध्यापन पद्धती माहिती घेतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणित अध्यापनाचे प्रतिमान माहित मदत करणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणित अध्यापनाच्या प्रतिमानाबद्दल माहिती सांगतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणित प्रयोगशाळेचे नियोजन,संघटन व संवर्धन करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणित प्रयोगशाळेचे नियोजन,संघटन व संवर्धन करण्याची रीत सांगतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणिताच्या अध्ययन स्रोतांचे विविध प्रकार समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणिताचे अध्ययन स्रोत सांगतो. उद्दिष्ट्य: विद्यार्थी शिक्षकांना गणित शिक्षकाच्या क्षमता संपादित करण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: विद्यार्थी शिक्षक गणित शिक्षकाच्या क्षमता संपादित करतो	व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती दिग्दर्शन पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्रायोगिक व प्रकल्प पद्धतीची वैशिष्ट्ये,फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. उदगामी-अवगामी पद्धती, प्रश्न पद्धती वैशिष्ट्ये,फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. ५-ई अध्ययन प्रतिमान स्पष्ट करा. गणित प्रयोगशाळेचे नियोजन,संघटन व संवर्धन करतांना कोणते घटक विचारात घ्यावे लागतात? गणितातील अध्ययन स्रोतांचे प्रकार सांगा. गणित शिक्षकामध्ये कोणत्या क्षमता असणे आवश्यक आहे?
	प्रात्यक्षिक:	१) पाठ्यपुस्तक विश्लेषण/ चिकित्सा. २) अनुभवी शिक्षकाची मुलाखत. ३) गणिताच्या मॉडेल्स/प्रकल्पांचे प्रदर्शन आयोजित करा. ४) क्षेत्र भेट आणि अहवाल लेखन.		

प्रा. राम लक्ष्मण नेव्हल

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ

आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

घटक नियोजन

बी.एड. कोर्स कोड : २०१

शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता व व्यवस्थापन

उद्दिष्टे

- १) व्यवस्थापनाची संकल्पना समजण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- २) गुणवत्ता संकल्पना समजण्यास गुणवत्तेचे मोजमाप करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ३) शालेय मुल्यांकाची गरज आणि महत्त्व समजण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ४) शाळेतील मानवी स्रोत व्यवस्थापनाची प्रक्रिया आणि संकल्पना संबंधी ज्ञान अवगत करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ५) गुणवत्ता व्यवस्थापना करिता मुलभुत संसाधनाचे स्रोतांची माहिती अवगत करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ६) माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक शिक्षणातील समस्या आणि त्यांचे व्यवस्थापन ओळखण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ७) भारतातील विविध प्रकारच्या शाळा मंडळासोबत ओळख.

अ.क्र.	घटक / उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१	व्यवस्थापन आणि गुणवत्ता व्यवस्थापनाची मुलतत्वे . १) मूलभूत व्यवस्थापन अर्थ आणि कार्य २) व्यवस्थापनाचे प्रकार अ) वेळेचे व्यवस्थापन ब) प्रसंग व्यवस्थापन क) वर्ग व्यवस्थापन ३) व्यवस्थापनाच्या आधुनिक उपपत्त्या अ) हेन्री फेयॉल ब) पिटरड्रकर ४) गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना आणि SWOT स्वाट विश्लेषण. ५) शिक्षणातील संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन आणि शाळा मूल्यांकनाचा अर्थ ,गरज आणि निकष .	उद्दिष्टे : व्यवस्थापनाचा अर्थ आणि कार्य समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: व्यवस्थापनाचा अर्थ आणि कार्य स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना समजण्यास मदत करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती	तोंडी प्रश्न प्र.१) व्यवस्थापनाचे प्रकार सांगा. लिखित प्रश्न प्र.१) गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
२)	व्यवस्थापकीय पद्धती – मानवी व भौतिक स्रोत. २.१ मानवी स्रोतांचा विकास आणि प्रशिक्षण २.२ अ) सेवापूर्व ब) सेवांतर्गत २.३ मानवी स्रोतांची भूमिका आणि गुणवत्ता २.४ अ) शिक्षक, ब) पर्यवेक्षक आणि क) मुख्याध्यापक पालक २.५ नेतृत्व: संकल्पना आणि शैली \ प्रकार माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक व उच्च उत्कृष्ट शाळेतील भौतिक सुविधा. भौतिक स्रोतांचे गुणवत्ता व्यवस्थापन. अ) निर्मिती ब) जपवणूक क) व्यापार	उद्दिष्टे : मानवी व भौतिक स्रोतांची माहिती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: मानवी व भौतिक स्रोतांची माहिती स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे : नेतृत्वाचे प्रकार समजण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना मदत करणे. स्पष्टीकरण: नेतृत्वाचे प्रकार स्वतःच्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	प्र.१) सेवापूर्व आणि सेवांतर्गत प्रशिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा. १) नेतृत्वाची संकल्पना,व्याख्या सहित सांगा.
३	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्यवस्थापनाच्या विविध समस्या. ३.१ स्थगन आणि गळती. ३.२ वर्गातील गळती. ३.३ शाळेतील शिस्तीची समस्या ३.४ शिक्षणाचे व्यावसायीकरण ३.५ उच्च माध्यमिक स्तरावरील चालू समस्या व प्रश्न	उद्दिष्टे : माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्यवस्थापनाच्या विविध समस्या सांगणे. स्पष्टीकरण: माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्यवस्थापनाच्या विविध समस्या स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती व्याख्यान पद्धती	१) माध्यमिक स्तरावरील व्यवस्थापनाच्या विविध समस्या सांगा. २) उच्च माध्यमिक स्तरावरील समस्या सोडवण्यासाठी शिक्षक म्हणून कोणत्या उपाययोजना सुचवाल.

४	शाळा व्यवस्थापनाचे घटक आणि शिक्षणातील प्रशासनातील मांडणी रचना	उद्दिष्टे : शाळा व्यवस्थापनाचे घटक प्रशिक्षणार्थी यांना समजण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती	१) शाळा नोंदीचे महत्व सांगा.
४.१	शाळा नोंदी- प्रकार आणि त्यांचे महत्त्व	स्पष्टीकरण: शाळा व्यवस्थापनाचे घटक प्रशिक्षणार्थी आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती	२) शासकीय प्रशासनाची रचना लिहा.
४.२	अभ्यासपूरक कृती : अभ्यासपूरक कृतींच्या आयोजनाची गरज माहिती.	उद्दिष्टे : शाळा मंडळाचे विविध प्रकार समजण्यास मदत करणे.	चर्चा पद्धती	१) एस.एस.सी.
४.३	शासकीय प्रशासनाची रचना आणि अधिकार	स्पष्टीकरण : शाळा मंडळाचे विविध प्रकार समजावून घेतो/ स्पष्ट करतो.		एन.सी.ई.आर.टी. ची कार्य लिहा.
४.४	शाळा मंडळाचे प्रकार			
४.५	अ) एस.एस.सी.आणि एच. एस.सी. ब)सी.बी.एस.ई. क) आ.सी.एस.ई. ड) आ.जी.सी.एस.ई. NCERT,SCERT,NCTE,ICTE चा वापर,व्याख्यान,चर्चा,क्षेत्रभेट,इ.ची रचना व कार्य.			

प्रा. मनिषा सुधीर इंगोले

प्रा. राम लक्ष्मन नेव्हल

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव.
घटक नियोजन
बी. एड. २०२- ज्ञान, अभ्यासक्रम आणि अभ्यासक्रमांतर्गत भाषा.

उद्दिष्टे- विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे

1. ज्ञानाचे स्रोत आणि निर्मिती समजून घेण्यास सक्षम करणे
2. वर्तमानातील ज्ञान, माहिती आणि कौशल्य यांच्यातील परस्परसंबंध लक्षात घेण्यास मदत करणे
3. अभ्यासक्रम विकासाची परिमाणे समजून घेण्यास मदत करणे.
4. अभ्यासक्रम तयार करण्याचा सामाजिक आधार समजून घेण्यास सक्षम बनविणे.
5. अभ्यासक्रम तयार करण्याच्या सामाजिक आधारावर भारतीय विचारवंतांच्या विचारांशी परिचित होण्यास मदत करणे.
6. भारतीय संदर्भात बहुभाषिकतेची संकल्पना आणि प्रासंगिकता समजून घेण्यास सक्षम बनविणे.
7. कृतीआधारित शिकण्याच्या पद्धतींशी परिचित होण्यास मदत करणे.
8. शिक्षणात भाषेची संकल्पना आणि प्रासंगिकता लक्षात घेयास मदत करणे.
9. भाषा कौशल्ये विकसित करण्याच्या धोरणांशी परिचित होण्यास मदत करणे.

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
1 (श्रेयांक:1)	1.ज्ञान आणि शिक्षण 1.1 डेटा, ज्ञान, माहिती, कौशल्य आणि शहाणपण 1.2 स्रोत आणि ज्ञानाची निर्मिती 1.3 आधुनिक बाल केंद्रीत शिक्षण: कृती द्वारे शिकणे 1.4 आधुनिक बाल केंद्रीत शिक्षण: शोधातून शिकणे 1.5 आधुनिक बाल केंद्रीत शिक्षण: संवादातून शिकणे	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना ज्ञान आणि शिक्षण इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे स्पष्टीकरणे-विद्यार्थी ज्ञान आणि शिक्षण इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना बाल केंद्रित शिक्षण इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे.	व्याखान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न- आधुनिक बाल केंद्रीत शिक्षण पद्धती स्पष्ट करा.

		स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी बाल केंद्रित शिक्षण इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो		
2 (श्रेयांक:1)	2. अभ्यासक्रमाचे परिमाण २.१ अभ्यासक्रमाचा अर्थ, संकल्पना आणि प्रकार 2.2 अभ्यासक्रम विकासाची तत्त्वे 2.3 ज्ञान, अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तक २.४ अभ्यासक्रमाचा विकास – अभ्यासक्रम बांधणीचे मॉडेल (हिल्डा टाबा मॉडेल, टायलर मॉडेल) खालील मुद्द्यांच्या संदर्भात:- अ) अभ्यासक्रमाचे नियोजन b) अभ्यासक्रमाची रचना c) अभ्यासक्रम व्यवहार 2.5 राष्ट्रीय अभ्यासक्रम फ्रेमवर्क - 2005	उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाचा अर्थ, संकल्पना आणि प्रकार इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी अभ्यासक्रमाचा अर्थ, संकल्पना आणि प्रकार इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाचा विकास – अभ्यासक्रम बांधणीचे मॉडेल इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी अभ्यासक्रमाचा विकास – अभ्यासक्रम बांधणीचे मॉडेल इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो	व्याखान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर स्पष्टीकरण पद्धती	तोंडी प्रश्न- अभ्यासक्रमाचे परिमाण स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न- अभ्यासक्रम विकासाची तत्त्वे तुमच्या शब्दात लिहा.
3 (श्रेयांक:1)	3. शिक्षणातील अभ्यासक्रम तयार करण्याचा सामाजिक आधार 3.1 भारतीय संविधानातील मूल्ये आणि माध्यमिक अभ्यासक्रमात त्यांचे प्रतिबिंब शिक्षण 3.2 माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार 3.3 माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमावर महात्मा गांधींचे विचार 3.4 माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमावर टागोरांची मते 3.5 शिक्षणाचा बहुसांस्कृतिक संदर्भ	उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना शिक्षणातील अभ्यासक्रम तयार करण्याचा सामाजिक आधार इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी शिक्षणातील अभ्यासक्रम तयार करण्याचा सामाजिक आधार इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना शिक्षणाचा बहुसांस्कृतिक संदर्भ इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी शिक्षणाचा बहुसांस्कृतिक संदर्भ इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो	व्याखान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न- शिक्षणातील अभ्यासक्रम तयार करण्याचा सामाजिक आधार स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न - माध्यमिक शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमावर टागोरांची मते तुमच्या शब्दात लिहा.
4 (श्रेयांक:1)	4. भाषा आणि अभ्यासक्रम 4.1 भाषा – अर्थ, गृहभाषा आणि शालेय भाषा, प्रमाण भाषा आणि बोली, परदेशी भाषा 4.2 संपूर्ण अभ्यासक्रमातील भाषेच्या संकल्पनेच्या संदर्भात अहवाल 4.3 वर्गातील शिक्षणामध्ये मौखिक भाषा वापरणे: शब्दसंग्रह, चर्चा	उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना भाषा आणि अभ्यासक्रम इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी भाषा आणि अभ्यासक्रम इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना विविध सामग्री क्षेत्रांमध्ये वाचन / विविध	व्याखान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न- भाषा आणि अभ्यासक्रम संकल्पना स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न- संपूर्ण अभ्यासक्रमातील भाषेच्या संकल्पनेच्या संदर्भात अहवाल

	आणि प्रश्न 4.4 विविध सामग्री क्षेत्रांमध्ये वाचन / विविध सामग्रीसाठी वाचन धोरणे, तयार करणे आमच्या लेखनात वाचणे आणि ते सादर करणे यामधील संबंध 4.5 बहुभाषिकता - अर्थ आणि संकल्पना, बहुभाषिकतेचे महत्त्व आणि त्यांना पूरक वर्गात बहुभाषिकता	सामग्रीसाठी वाचन धोरणे इ.संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी विविध सामग्री क्षेत्रांमध्ये वाचन / विविध सामग्रीसाठी वाचन धोरणे इ.संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो	ग्रंथालय पद्धती	लिहा. लेखी प्रश्न- बहुभाषिकता - अर्थ आणि संकल्पना, बहुभाषिकतेचे महत्त्व लिहा.
	प्रात्यक्षिक कार्य - अभ्यासक्रम विकास प्रक्रियेच्या अभ्यासासाठी SPPU पुणे, DIET, MSCERT पुणे यांना भेट द्या. - विविध बोर्डांच्या अभ्यासक्रमाचा तुलनात्मक अभ्यास (SSC, ICSC, CBSE, IB). - ज्ञानाच्या संदर्भात बालसाहित्य आणि शिक्षकांच्या हँडबुकचे विश्लेषण, अभ्यासक्रम, भाषा आणि समाज. (कोणीही). - विषय सामग्रीचे सारांश/स्पष्टीकरणात्मक नोट/तंतोतंत स्वरूपात सादरीकरण लेखन/चित्रात्मक सादरीकरण.			
	अध्यापन पद्धती	चर्चा पॅनेल, चर्चा, गट कार्य, सिम्पोजियम, असाइनमेंट, भाषा खेळ, शालेय भेटी आणि अनुभवांची देवाणघेवाण, व्याख्यान.		

प्रा. स्मिता सुभाषराव नाईक

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ शेवगावचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
घटक नियोजन
बी. एड. -204-08- : समावेशित शिक्षण

उद्दिष्टे- विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे-

- 1) समावेशित शिक्षणाचे ऐतिहासिक पैलू समजून घेणे.
- 2) सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी विविध धोरणांचे पुनरावलोकन करणे.
- 3) समावेशित शिक्षणाची संकल्पना, गरज आणि तत्त्वे समजून घेणे.
- 4) सर्वसमावेशक यशस्वीतेसाठी सक्षमतेच्या विकासाचे महत्त्व जाणून घेणे.
- 5) सर्वसमावेशक शाळेची कल्पना समजून घेणे.
- 6) समाजातील विविध घटकांमधील सहकार्याचे महत्त्व जाणून घेणे.

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१. (श्रेयांक :-१)	सर्वसमावेशक शिक्षणाची ऐतिहासिक संकल्पना आणि त्याची धोरणे 1.1 अपंगत्वाची संकल्पना (वैद्यकीय आणि सामाजिक प्रतिमान) 1.2 विशेष गरजा शिक्षण 1.3 विशेष, एकात्मिक, मुख्य प्रवाहात आणणे, सर्वसमावेशक शिक्षण 1.4 धोरणे: अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा 1948 ब) UN अधिवेशने बालकांचे हक्क क) सर्वासाठी शिक्षणासाठी जागतिक घोषणा (1990) ड) मानक अपंग व्यक्तींसाठी संधींच्या	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना अपंगत्वाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी अपंगत्वाची संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना विशेष गरजा शिक्षण, विशेष, एकात्मिक, सर्वसमावेशक शिक्षण या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी विशेष गरजा शिक्षण, विशेष, एकात्मिक, सर्वसमावेशक शिक्षण संकल्पना यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा 1948 ब) UN अधिवेशने बालकांचे हक्क क) सर्वासाठी शिक्षणासाठी जागतिक घोषणा (1990) ड) मानक अपंग व्यक्तींसाठी संधींच्या	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : समावेशक शिक्षणाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : अपंगत्वाची संकल्पना आपल्या शब्दात लिहा. तोंडी प्रश्न :- समावेशक शिक्षणा समोरील प्रमुख आव्हाने स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: लोकसंख्या वा RTE 2009 यावर निबंध लिहा.

	समानीकरणावर घोषणा इ) युनेस्को सलामंका स्टेटमेंट अँड फ्रेमवर्क फॉर अॅक्शन 1994 फ) डकार फ्रेमवर्क फॉर कृती(2000) 1.5 भारतीय धोरणे: अ) पी.डब्ल्यू.डी. कायदा 1995 ब) एस.एस.ए., राष्ट्रीय अभ्यासक्रम फ्रेमवर्क 2005 क) RTE 2009	स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा 1948 ब) UN अधिवेशने बालकांचे हक्क क) सर्वांसाठी शिक्षणासाठी जागतिक घोषणा (1990) ड) मानक अपंग व्यक्तींसाठी संधीच्या समानीकरणावर घोषणा इ) युनेस्को सलामंका स्टेटमेंट अँड फ्रेमवर्क फॉर अॅक्शन 1994 फ) डकार फ्रेमवर्क फॉर कृती(2000) यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.		
२. (श्रेयांक :-१)	समावेशीत शिक्षणाचे सैद्धांतिक पैलू 2.1 सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना 2.2 सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व 2.3 समावेशीत शिक्षणाची तत्वे 2.4 समावेशीत शिक्षणासाठी तात्विक दृष्टीकोन	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना समावेशीत शिक्षणाची तत्वे स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना समावेशीत शिक्षणाची तत्वे स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : सर्वसमावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : सर्वसमावेशक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- समावेशी शिक्षणाची तत्वे स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: समावेशीत शिक्षणासाठी तात्विक दृष्टीकोन यावर निबंध लिहा.
३. (श्रेयांक :-१)	सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी क्षमता विकसित करणे 3.1 समावेशीत शिक्षणासाठी वृत्तीचे महत्त्व 3.2 शिक्षक, विद्यार्थी, पालक आणि समाजामध्ये सर्वसमावेशक शिक्षणाकडे सकारात्मक दृष्टीकोन विकसित करणे 3.3 क्षमता विकसित करणे अ) ज्ञान ब) स्वयं-कार्यक्षमता क) समावेशासंबंधी कौशल्ये 3.4 समावेशीत शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना समावेशीत शिक्षणासाठी वृत्तीचे महत्त्व समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी समावेशीत शिक्षणासाठी वृत्तीचे महत्त्व आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना समावेशीत शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये विकसित करणे स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी समावेशीत शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : समावेशीत शिक्षणासाठी वृत्तीचे महत्त्व स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : समावेशीत शिक्षणासाठी सामाजिक कौशल्ये स्पष्ट करा.
	शाळेतील समावेशक पद्धती 4.1 एक आदर्श सर्वसमावेशक शाळा विकसित करणे 4.2 यशस्वी सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी शिक्षकांची	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना एक आदर्श सर्वसमावेशक शाळा विकसित करणे संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी एक आदर्श सर्वसमावेशक शाळा विकसित करणे संकल्पना	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती	लेखी प्रश्न : यशस्वी सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा.

४. (श्रेयांक :-१)	भूमिका 4.3 प्रभावी समावेशी शिक्षणासाठी विविध निर्देशात्मक धोरणे लागू करणे 4.4 धोरण निर्माते, शिक्षक शिक्षक, शाळा विद्यार्थ्यांच्या यशस्वी समावेशासाठी प्रशासन, शिक्षक, पालक यांच्यात प्रभावी सहयोगविकसित करणे	आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- यशस्वी सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना यशस्वी सर्वसमावेशक शिक्षणासाठी शिक्षकांची भूमिका फरक स्पष्ट करतो.	स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न :- प्रभावी समावेशी शिक्षणासाठी विविध निर्देशात्मक धोरणे स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: एक आदर्श सर्वसमावेशक शाळा ही संकल्पना तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
	प्रात्यक्षिक कार्य:	1. तुमच्या शहरातील एका सर्वसमावेशक शाळेचा अभ्यास 2. माध्यमिक शाळेतील विशेष गरजा असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी समुपदेशन कार्यक्रमाचा मसुदा तयार करा 3. सर्वसमावेशक शाळेची रचना तयार करा		
	आदान – प्रदान पद्धती:	व्याख्यान-चर्चा, गटचर्चा, सहकारी तंत्र, परिसंवाद, असाइनमेंट, फ्लिप क्लास		

प्रा. मनोज भानुदास नरवडे

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव.

घटक नियोजन शैक्षणिक वर्ष २०२३-२०२४
बी.एड. २०५-०७ – शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र (भूगोल)

उद्दिष्टे:

1. विद्यार्थी शिक्षकांना भूगोलाच्या सर्व शाखांचे ज्ञान सुधारण्यास सक्षम करणे शालेय स्तरावरील विषय.	8. शिकवण्याच्या विविध पद्धती, पद्धती आणि तंत्रे समजावून सांगणे आणि वापरणे विषयाचे.
2. विद्यार्थी शिक्षकांना परस्परावलंबन आणि परस्परसंबंध समजून घेण्यास सक्षम करणे भूगोल विषयातील विविध	9. विषयाची रचना समजावून सांगणे आणि समजून घेणे.
3. विद्यार्थी शिक्षकांना नकाशा आणि उपकरणांशी संबंधित कौशल्ये आत्मसात करण्यास सक्षम करणे	10. मुख्य घटक, जीवन कौशल्ये आणि मूल्ये यांचे महत्त्व आणि वापर स्पष्ट करणे.
4. भौगोलिक घटनेचे निरीक्षण आणि अहवाल देण्याचे तंत्र विकसित करणे विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये.	11. पाठ्यपुस्तक आणि सामग्रीचे विश्लेषण करणे.
५. विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये भूगोल विषयाची आवड निर्माण करणे.	12. विषयाच्या अध्यापनातील विविध संसाधनांचे विश्लेषण करणे.
6. विषयाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्त्व समजून घेणे.	13. चांगल्या भूगोल शिक्षकाचे गुण समजून घेणे
7. भूगोल विषयाची उद्दिष्टे सांगा.	

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
1 (श्रेयांक:1)	1 युनिट I : भौतिक भूगोल 1.1 सूर्यमाला आणि पृथ्वीची गती, ग्रेटिक्युल: अक्षांश आणि रेखांश आणि आतील भाग पृथ्वी 1.2 वातावरणाची रचना आणि हवामानावर परिणाम करणारे घटक, हवेचे तापमान: व्याख्या, पृथ्वीवरील तापमान आणि तापमान क्षेत्रावर परिणाम करणारे घटक, पर्जन्यमान: संकल्पना आणि संवहनी, ओरोग्राफिक आणि चक्रीवादळाचे प्रकार, १.३ लिथोस्फियर : संकल्पना, पर्वत, पठार आणि मैदान : व्याख्या आणि प्रकार, भूकंप आणि ज्वालामुखी - कारणे आणि क्षेत्रे 1.4 जलस्रोतांचे प्रकार - महासागर, समुद्र, खाडी, आखात, सामुद्रधुनी, खाडी, नदी आणि तलाव – संकल्पना आणि उदाहरणे	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना भौतिक भूगोल ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-विद्यार्थी भौतिक भूगोल ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे- विद्यार्थ्यांना वातावरणाची रचना ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- विद्यार्थी वातावरणाची रचना ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती उदाहरणे दाखले यांचा वापर	तोंडी प्रश्न भूकंप आणि ज्वालामुखी ची कारणे स्पष्ट करा.
2 (श्रेयांक:1)	एकक II. मानव, प्रादेशिक आणि व्यावहारिक भूगोल क्रेडिट: 1 2.1 A. लोकसंख्या - लोकसंख्येचा अर्थ, लोकसंख्येच्या स्फोटाची कारणे आणि	उद्दिष्टे-विद्यार्थ्यांना लोकसंख्या वाढीची कारणे आणि परिणाम ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे.	चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती	तोंडी प्रश्न- व्यवसायाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा लेखी प्रश्न- क्षेत्रभेट आणि

	परिणाम आणि लोकसंख्येची घनता 2.1 B. व्यवसाय – व्यवसायाचा अर्थ आणि वर्गीकरण- प्राथमिक, माध्यमिक, तृतीयक आणि चतुर्थांश 2.2 बायोस्फियर - बायोस्फियरची संकल्पना आणि रचना, अर्थ आणि अन्नाची रचना साखळी, पर्यावरण प्रणाली आणि जैव-विविधतेची संकल्पना. २.३. प्रादेशिक भूगोल -भारत: स्थान, भौतिक वैशिष्ट्ये, हवामान, नैसर्गिक संसाधने आणि मानवी जीवन (संक्षिप्त) 2.4 व्यावहारिक भूगोल - नकाशाची व्याख्या आणि घटक, नकाशाचे प्रकार आणि क्षेत्र भेट आणि अहवाल लेखन - अर्थ आणि महत्त्व, भौगोलिक साधने - थर्मामीटर, विंड वेन, बॅरोमीटर, पर्जन्यमापक आणि सिस्मोग्राफ: आकृती आणि कार्ये	स्पष्टीकरणे-वियार्थी लोकसंख्या वाढीची कारणे आणि परिणाम संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये- विद्यार्थ्यांना प्रादेशिक भूगोल ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी प्रादेशिक भूगोल ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	उदाहरणे दाखले यांचा वापर स्पष्टीकरण पद्धती, व्याख्या न पद्धती	अहवाल लेखनाची कार्ये आणि महत्त्व तुमच्या शब्दात लिहा.
3(श्रेयांक:1)	एकक: 3 विषयाचे स्वरूप भूगोल ३.१. अर्थ, निसर्ग, व्याप्ती, विविध संकल्पना, भूगोलाचे ठिकाण आणि उद्दिष्टे येथे उच्च प्राथमिक, माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रम ३.२ सहसंबंध :- विषयातील आणि इतर शालेय विषयाशी. 3.3 विषयाची रचना भूगोल आणि मुख्य घटक, मूल्ये आणि जीवन कौशल्ये 3.4 पाठ्यपुस्तक आणि सामग्रीचे विश्लेषण	उद्दिष्ट्ये-विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाची विविध स्तरावरची उद्दिष्टे समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-वियार्थी भूगोल विषयाची विविध स्तरावरची उद्दिष्टे आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये- विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाचा इतर विषयाशी असणारा समवाय ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी भूगोल विषयाचा इतर विषयाशी असणारा समवाय ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती	तोंडी प्रश्न- भूगोल विषयाची माध्यमिक स्तरावरची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न- इयत्ता आठवी च्या पाठ्यपुस्तकाचे विश्लेषण तुमच्या शब्दात लिहा.
4 (श्रेयांक:1)	एकक : 4 भूगोल विषयासाठी अध्यापनशास्त्रीय दृष्टीकोन आणि शिक्षण संसाधने 4.1 शैक्षणिक दृष्टीकोन - 1. प्रादेशिक पद्धत 2.प्रवास पद्धत 3.भ्रमण पद्धत 4. प्रकल्प पद्धत 5. तुलनात्मक पद्धत 6. व्याख्यान आणि चर्चा पद्धत 7. प्रश्न उत्तर पद्धत 8. ऑब्जेक्ट पद्धत 9. क्षेत्र भेट 10. प्रायोगिक पद्धत. ४.२ शिक्षण संसाधने : संकल्पना, गरज, महत्त्व आणि शिक्षण संसाधनांचे प्रकार - पारंपारिक शिक्षण संसाधने आणि तंत्रज्ञान आधारित शिक्षण संसाधने. 4.3 भूगोल खोली 4.4 आदर्श भूगोल शिक्षकाचे गुण	उद्दिष्ट्ये-विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयाच्या विविध पद्धती समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे-वियार्थी भूगोल विषयाच्या विविध पद्धती आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये- विद्यार्थ्यांना पारंपारिक शिक्षण संसाधने आणि तंत्रज्ञान आधारित शिक्षण संसाधने ही संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरणे- वियार्थी पारंपारिक शिक्षण संसाधने आणि तंत्रज्ञान आधारित शिक्षण संसाधने ही संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न- प्रकल्प पद्धतीचे गुण दोष स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न- आदर्श भूगोल शिक्षकाचे गुणविशेष लिहा
	प्रात्यक्षिक कार्ये खालीलपैकी कोणतेही एक 1. भौगोलिक साधन किंवा मॉडेल तयार करणे. 2. भौगोलिक / मूळ ठिकाणाला भेट देऊन अहवाल लिहिणे. 3. मजकूर – पुस्तक विश्लेषण 4. कोणत्याही एका युनिटचे सामग्री विश्लेषण.			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ शेवगावचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
घटक नियोजन

बी. एड. -205-10- अतिरिक्त शिक्षणशास्त्र अभ्यासक्रम आणि शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र:- अर्थशास्त्र
उद्दिष्टे- विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे-

1. अर्थशास्त्राचा अर्थ, स्वरूप, व्याप्ती, महत्त्व आणि मूलभूत संकल्पना समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.
2. भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील प्रमुख आव्हाने समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.
3. सूक्ष्म आणि स्थूल अर्थशास्त्राची संकल्पना आणि व्याप्ती समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.
4. अर्थशास्त्र शिकवण्याच्या मूलभूत संकल्पना समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.
5. अर्थशास्त्रातील शैक्षणिक दृष्टिकोन आणि शिक्षण संसाधने समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.
6. चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाचे गुण समजून घेण्यास विद्यार्थी शिक्षकांना सक्षम करणे.

घटक क्र.	आशय/घटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
	विषय म्हणून अर्थशास्त्र आणि मूलभूत संकल्पना 1.1.) अर्थशास्त्र- अर्थ, व्याख्या, स्वरूप, व्याप्ती, अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची गरज आणि महत्त्व	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र- अर्थ, व्याख्या, स्वरूप, व्याप्ती, अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची गरज आणि महत्त्व इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी अर्थशास्त्र- अर्थ, व्याख्या, स्वरूप, व्याप्ती, अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची गरज आणि महत्त्व इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना मानवी इच्छा, संसाधने आणि किंमतीचे मूल्य. या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट	व्याख्यान पद्धती	तोंडी प्रश्न : अर्थशास्त्राची स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : अर्थशास्त्र या विषयाची गरज व महत्त्व आपल्या शब्दात लिहा.

१. (श्रेयांक :-१)	1.2.) अर्थशास्त्राच्या मूलभूत संकल्पना. a) i) मानवी इच्छा ii) संसाधने iii) किंमतीचे मूल्य. b) भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोरील प्रमुख आव्हाने i) लोकसंख्या ii) गरिबी iii) बेरोजगारी iv) दहशतवाद v) भ्रष्टाचार vi) होर्डिंग vii) ब्लॅक मॅजिक viii) बिघाड आणि त्याचा अर्थशास्त्रीय परिणाम.	करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी मानवी इच्छा, संसाधने आणि किंमतीचे मूल्य संकल्पना यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना i) लोकसंख्या ii) गरिबी iii) बेरोजगारी iv) दहशतवाद v) भ्रष्टाचार vi) होर्डिंग vii) ब्लॅक मॅजिक viii) बिघाड आणि त्याचा अर्थशास्त्रीय परिणाम यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना i) लोकसंख्या ii) गरिबी iii) बेरोजगारी iv) दहशतवाद v) भ्रष्टाचार vi) होर्डिंग vii) ब्लॅक मॅजिक viii) बिघाड आणि त्याचा अर्थशास्त्रीय परिणाम यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.	चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न :- भारतीय अर्थव्यवस्था समोरील प्रमुख आव्हाने स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: लोकसंख्या वाढ यावर निबंध लिहा.
२. (श्रेयांक :-१)	सूक्ष्म आणि स्थूल अर्थशास्त्र : 2.1.) सूक्ष्म अर्थशास्त्र संकल्पना 2.2.) सूक्ष्म अर्थशास्त्राच्या विविध संकल्पना, उपयुक्तता, मागणी, पुरवणी, बाजार असल्यास फॉर्म, उत्पादनाचे घटक. 2.3.) स्थूल अर्थशास्त्र- संकल्पना. 2.4.) सूक्ष्म अर्थशास्त्राच्या विविध संकल्पना, राष्ट्रीय उत्पन्न, पैसा, कमर्शियल बँकिंग, सेंट्रल बँकिंग आणि सरकारी बजेट.	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना सूक्ष्म अर्थशास्त्र संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सूक्ष्म अर्थशास्त्र संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना उपयुक्तता, मागणी, पुरवणी, बाजार असल्यास फॉर्म, उत्पादनाचे घटक. या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी उपयुक्तता, मागणी, पुरवणी, बाजार असल्यास फॉर्म, उत्पादनाचे घटक यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना विविध संकल्पना, राष्ट्रीय उत्पन्न, पैसा, कमर्शियल बँकिंग, सेंट्रल बँकिंग आणि सरकारी बजेट. यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना विविध संकल्पना, राष्ट्रीय उत्पन्न, पैसा, कमर्शियल बँकिंग, सेंट्रल बँकिंग आणि सरकारी बजेट. यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : सूक्ष्म अर्थशास्त्र ची संकल्पना स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : मागणी आणि पुरवणी यातील फरक स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- कमर्शियल बँकिंग, सेंट्रल बँकिंग या समोरील प्रमुख आव्हाने स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: राष्ट्रीय उत्पन्न यावर निबंध लिहा.
३. (श्रेयांक :-१)	अर्थशास्त्र शिकवण्याच्या मूलभूत गोष्टी 3.1.) अर्थशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे. 3.2.) माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील अर्थशास्त्र विषयाचे स्थान. 3.3.) इतर शालेय विषयांसह अर्थशास्त्र असल्यास सह-संबंध. 3.4.) अर्थशास्त्र विषयाची रचना. 3.5.) अर्थशास्त्राचा अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रम	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे व माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील अर्थशास्त्र विषयाचे स्थान ह्या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी अर्थशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे व माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील अर्थशास्त्र विषयाचे स्थान ह्या संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना इतर शालेय विषयांसह अर्थशास्त्र असल्यास सह-संबंध. या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी इतर शालेय विषयांसह अर्थशास्त्र असल्यास सह-संबंध घटक यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	तोंडी प्रश्न : अर्थशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न : माध्यमिक आणि उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील अर्थशास्त्र विषयाचे स्थान स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- इतर शालेय विषयांसह अर्थशास्त्र असल्यास

	आणि पाठ्यपुस्तक	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषयाची रचना आणि अर्थशास्त्राचा अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तक यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना अर्थशास्त्र विषयाची रचना आणि अर्थशास्त्राचा अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तक यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.		सह-संबंध स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: अर्थशास्त्राचा अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तक यातील फरक स्पष्ट करा.
४. (श्रेयांक :-१)	अर्थशास्त्र विषयाचे शैक्षणिक दृष्टिकोन आणि शिक्षण संसाधने आणि अर्थशास्त्राचे शिक्षक 4.1.) अर्थशास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती i) व्याख्यान ii) प्रश्न उत्तर iii) समस्या सोडवणे iv) प्रकल्प v) क्षेत्र भेट 4.2.) अर्थशास्त्र विषयासाठी शिक्षण संसाधने i) शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व. ii) पारंपारिक शिक्षण संसाधने. iii) तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने iv) चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाचे गुण.	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना i) व्याख्यान ii) प्रश्न उत्तर iii) समस्या सोडवणे iv) प्रकल्प v) क्षेत्र भेट या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी i) व्याख्यान ii) प्रश्न उत्तर iii) समस्या सोडवणे iv) प्रकल्प v) क्षेत्र भेट संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व., पारंपारिक शिक्षण संसाधने, तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने, चांगल्या आर्थिक शिक्षकाचे गुण यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थ्यांना शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व., पारंपारिक शिक्षण संसाधने, तंत्रज्ञानावर आधारित शिक्षण संसाधने, चांगल्या आर्थिक शिक्षकाचे गुण यातील सहसंबंध समजण्यास व अर्थ यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	लेखी प्रश्न : अर्थशास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा. तोंडी प्रश्न :- शिक्षण संसाधनांची संकल्पना, गरज आणि महत्त्व यातील सह-संबंध स्पष्ट करा. लेखी प्रश्न: चांगल्या अर्थशास्त्र शिक्षकाचे गुण तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा.
	प्रात्यक्षिक कार्य - कोणत्याही एका मानकाचे पाठ्यपुस्तक विश्लेषण. - क्षेत्र भेट आणि अहवाल लेखन. - अर्थशास्त्र विषयाची रचना तयार करणे. - अर्थशास्त्र आणि अहवाल लेखनाचे कोणतेही एकक असल्यास पीपीटी किंवा पोस्टर सादरीकरण.			
	अध्यापनाची पद्धत 1. व्याख्याने, 2. चर्चा, 3. सेमिनार, 4. PPT/ पोस्टर सादरीकरण, 5. पर्यवेक्षीक अभ्यास, 6. प्रकल्प			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव
घटक नियोजन
बी.एड.द्वितीय वर्ष
बी.एड.२०५-१६ रसायनशास्त्र
अधिक अध्यापनशास्त्रीय अभ्याक्रम
शिस्तविषयक आकलन व शालेय विषय आणि शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र

उद्दिष्टे:-

- १) रसायनशास्त्रातील तथ्ये, संज्ञा, संकल्पना, नियम, आणि तत्त्वे यांची ओळख करून देण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- २) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्त्व समजण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ३) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे व आशयाचे विश्लेषण करण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ४) रसायनशास्त्राच्या अध्ययन अध्यापनाच्या पद्धती व प्रतिमाने यांचे उपयोजन करण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना सक्षम बनविणे.
- ५) रसायनशास्त्र शिक्षकाच्या क्षमता संपादन करण्यास प्रशिक्षणार्थी यांना सक्षम बनविणे.

अ.क्र.	घटक / उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१	सेंद्रिय आणि अजैविक रसायनशास्त्र			
१.१	हायड्रोकार्बन-प्रकार IUPAC नामकरण	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना हायड्रोकार्बन-प्रकार IUPAC नामकरण, अल्केनेस आणि सुगंधी संयुगे समजण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती	हायड्रोकार्बन प्रकार, अल्केनेस आणि सुगंधी संयुगे याविषयी संकल्पना स्पष्ट करतो.
१.२	अल्केनेस आणि सुगंधी संयुगे			
१.३	अल्कोहोल फिनाल इथर	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी हायड्रोकार्बन प्रकार, अल्केनेस आणि सुगंधी संयुगे याविषयी संकल्पना स्पष्ट करतो.		
१.४	आवर्तसारणी/नियतकालिक सारणी SPDF ब्लॉक			
२	भौतिक आणि अजैविक रसायनशास्त्र			
२.१	पदार्थाची अवस्था	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना पदार्थाची अवस्था, घन स्थिती, उपाय आणि एकत्रित गुणधर्म, रासायनिक थर्मोडायनामिक्स, दैनंदिन जीनानातील रसायनशास्त्र संकल्पना समजण्यास मदत करणे.	चर्चा पद्धती प्रायोगिक पद्धती	रासायनिक थर्मोडायनामिक्स व दैनंदिन जीनानातील रसायनशास्त्र याविषयी महत्व सांगा.
२.२	घन स्थिती, उपाय आणि एकत्रित गुणधर्म			
२.३	रासायनिक थर्मोडायनामिक्स	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी पदार्थाची अवस्था, घन स्थिती, उपाय आणि एकत्रित गुणधर्म, रासायनिक थर्मोडायनामिक्स, दैनंदिन जीनानातील रसायनशास्त्र याविषयी संकल्पना स्पष्ट करतो.		
२.४	दैनंदिन जीनानातील रसायनशास्त्र			

३ ३.१ ३.२ ३.३ ३.४	रसायनशास्त्राचे स्वरूप माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व.रसायनशास्त्राचा इतर विषयाशी संबंध माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राची उद्दिष्टे माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम रसायनशास्त्राच्या पाठ्यपुस्तकाचे आशयाचे विश्लेषण	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व.रसायनशास्त्राचा इतर विषयाशी संबंध व उद्दिष्ट समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व.रसायनशास्त्राचा इतर विषयाशी संबंध उद्दिष्ट याविषयी संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील रसायनशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम समजण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती परिसंवाद पद्धती	रसायनशास्त्राचा इतर विषयाशी संबंध स्पष्ट करा. रसायनशास्त्र अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम फरक स्पष्ट करा.
४ ४.१ ४.२ ४.३ ४.४	रसायनशास्त्राचा अध्यापन शास्त्रीय दृष्टीकोन व रसायनशास्त्र शिक्षक अ) अध्यापन पद्धती- व्याख्यान पद्धती, दिग्दर्शन पद्धती, प्रकल्प पद्धती,प्रायोगिक,प्रकल्प . ब) प्रतिमान –५ ई अध्ययन प्रतिमान रसायनशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि निगराणी रसायनशास्त्रातील शैक्षणिक साधने रसायनशास्त्र शिक्षकाची क्षमता रसायनशास्त्र प्रयोगशाळेला भेट	उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना अध्यापन पद्धती- प्रतिमान,रसायनशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि निगराणी समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अध्यापन पद्धती- व्याख्यान पद्धती, प्रतिमान, रसायनशास्त्र प्रयोगशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि निगराणी याविषयी संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट: प्रशिक्षनार्थी यांना शैक्षणिक साधने, शिक्षकाची क्षमता, अध्यापन पद्धती, सादरीकरण, प्रयोगशाळेला भेट इ.समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी शैक्षणिक साधने, शिक्षकाची क्षमता, अध्यापन पद्धती, सादरीकरण, प्रयोगशाळेला भेट या संकल्पना स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती प्रायोगिक पद्धती व्याख्यान पद्धती	रसायनशास्त्र अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा. रसायनशास्त्र शिक्षकाची क्षमता यावर टिप लिहा.

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळ
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

घटक नियोजन : बी.एड.द्वितीय वर्ष

शिस्तविषयक आकलन व शालेय विषय आणि शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र : बी.एड. २०५-१७ जीवशास्त्र

उद्दिष्टे:-

१) जीवशास्त्रातील तथ्ये, संज्ञा, संकल्पना, नियम, आणि तत्त्वे यांची ओळख करून देण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.	३) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे व आशयाचे विश्लेषण करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
२) माध्यमिक, उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्त्व समजण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.	४) जीवशास्त्राच्या अध्ययन अध्यापनाच्या पद्धती व प्रतिमाने यांचे उपयोजन करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.
	५) जीवशास्त्र शिक्षकाच्या क्षमता संपादन करण्यास प्रशिक्षनार्थी यांना सक्षम बनविणे.

अ.क्र.	घटक/ उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
१	पेशी आणि वनस्पती – प्राणी प्रजाती	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना पेशी रचना - वनस्पती आणि प्राणी समजण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती	प्र.पेशी रचना – वनस्पती पेशी आणि प्राणी
१.१	पेशी रचना - वनस्पती आणि प्राणी	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी पेशी रचना - वनस्पती आणि प्राणी माहिती स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती	पेशी फरक सांगा.
१.२	सूक्ष्मजीव	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्रीय सूक्ष्मजीव संकल्पना ओळखण्यास सक्षम बनविणे.	दिग्दर्शन पद्धती	प्र.स्पष्टीकरण द्या सूक्ष्मजीव
१.३	वनस्पती आणि प्राण्यांचे वर्गीकरण	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जीवशास्त्रातील	दिग्दर्शन पद्धती	प्र.वनस्पती आणि प्राण्यांचे वर्गीकरण यांचे
१.४	वनस्पती, प्राणी आणि मानव यांचे जीवनचक्र	सूक्ष्मजीव संकल्पना स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्रातील वनस्पती आणि प्राण्यांचे वर्गीकरण या संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी वर्गीकरण फरक सांगतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्रातील वनस्पती, प्राणी आणि प्राणी यांचे जीवनचक्र यांचा परिचय होण्यास मदत करणे.		वैशि वनस्पती, प्राणी आणि प्राणी यांचे जीवनचक्र कोणते योगदान आहे?

२ २.१ २.२ २.३ २.४	अन्न ,आरोग्य आणि पर्यावरण / परिस्थितीकी अन्न स्तूप (फूड पिरॅमिड) अन्न निर्मितील वाढ /संवर्धन मानवी आरोग्य आणि रोग जैवतंत्र ज्ञान –प्रक्रिया आणि उपयोजन	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना अन्न स्तूप समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी दिलेल्या पदार्थाचे अचूकपणे वर्गीकरण करतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्रातील वनस्पती,प्राणी आणि प्राणी यांचे जीवनचक्र यांचा परिचय होण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी अन्न निर्मितील वाढ /संवर्धन गुणधर्म सांगतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना मानवी आरोग्य आणि रोग सांगण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी मानवी आरोग्य या विषयी उपयोग सांगतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जैवतंत्र ज्ञान –प्रक्रिया आणि उपयोजन मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जैवतंत्र ज्ञान –प्रक्रिया आणि उपयोजन माहिती सांगतो.	प्रकल्प पद्धती प्रकल्प पद्धती व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती	अन्न स्तूप या विषयी माहिती सांगा. टिप लिहा . अन्न निर्मितील वाढ /संवर्धन तुम्हांला माहित असलेल्या पाच रोगांची नावे सांगा. जीवशास्त्राचे जैवतंत्र ज्ञान –प्रक्रिया आणि उपयोजन या विषयी माहिती सांगा.
३ ३.१ ३.२ ३.३ ३.४	जीवशास्त्राचे स्वरूप माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम जीवशास्त्राच्या पाठ्यपुस्तकाचे आशयाचे विश्लेषण	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व समजण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व सांगतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे सांगतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचा अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्रा विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे व आशयाचे विश्लेषण करण्यास सक्षम बनविणे. स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्रा विषयाच्या दिलेल्या पाठ्यपुस्तकाचे व आशयाचे विश्लेषण करतो.	व्याख्यान पद्धती व्याख्यान पद्धती प्रकल्प पद्धती व्याख्यान पद्धती	माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राचे स्वरूप,व्याप्ती व महत्व सांगा. माध्यमिक ,उच्च माध्यमिक स्तरावरील जीवशास्त्राची उद्दिष्टे लिहा. अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम फरक स्पष्ट करा. इ.९ वीच्या जीवशास्त्र विषयाच्या पाठ्यपुस्तकाचे आशयाचे विश्लेषण करा.

४	जीवशास्त्राचा अध्यापन शास्त्रीय	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्राच्या अध्ययन अध्यापनाच्या पद्धती व प्रतिमाने यांचे उपयोजन करण्यास	व्याख्यान पद्धती	ई अध्यापन प्रतिमानाचा वापर करून एका
४.१	दृष्टीकोन व स्रोत	सक्षम बनविणे.	व्याख्यान पद्धती	पाठाचे टाचन तयार करा.
४.२	अ) अध्यापन पद्धती- व्याख्यान पद्धती,	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जीवशास्त्राच्या अध्यापन पद्धती वापरतो.	प्रकल्प पद्धती	प्रयोशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन करताना
४.३	दिग्दर्शन पद्धती, प्रकल्प	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्र प्रयोशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि निगराणी करण्यास मदत करणे.	व्याख्यान पद्धती	कोणत्या गोष्टी विचारात घ्याव्या लागतात.
४.४	पद्धती, प्रायोगिक, प्रकल्प .	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जीवशास्त्र प्रयोशाळेचे नियोजन, व्यवस्थापन आणि निगराणी योग्यप्रकारे करतो.		जीवशास्त्र विषयाच्या अध्यापनात उपयुक्त
	ब) प्रतिमान –५ ई अध्ययन प्रतिमान	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्रातील अध्ययन स्रोत करण्यास मदत करणे.		ठरणाऱ्या कोणत्याही दोन अध्ययन
	जीवशास्त्र प्रयोशाळेचे नियोजन,	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जीवशास्त्र विषयातील अध्ययन स्रोत निर्माण करून त्यांचा वापर करतो.		स्रोतांची निर्मिती करा.
	व्यवस्थापन आणि निगराणी	उद्दिष्ट : प्रशिक्षनार्थी यांना जीवशास्त्र शिक्षकांच्या क्षमता संपादन करण्यास मदत करणे.		जीवशास्त्र शिक्षकासाठी कोणत्या क्षमता
	जीवशास्त्रातील अध्ययन स्रोत	स्पष्टीकरण: प्रशिक्षनार्थी जीवशास्त्र शिक्षकांच्या क्षमतांचे संपादन करतो.		आवश्यक आहे.
	जीवशास्त्र शिक्षकांच्या क्षमता			

नवमहाराष्ट्र शिक्षण मंडळाचे
आबासाहेब काकडे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, शेवगाव

बी. एड. द्वितीय वर्ष,

बी. एड. २०५ -२३ -अतिरिक्त शिक्षणशास्त्र अभ्यासक्रम आणि शालेय विषयाचे अध्यापनशास्त्र:- राज्यशास्त्र

आशय/घटक/ उपघटक	उद्दिष्टे व स्पष्टीकरणे	अध्यापन पद्धती	मूल्यमापन
घटक क्र. १. राजकीय सिद्धांत आणि समकालीन जागतिक राजकारण १.१) राज्य, राष्ट्र, स्वातंत्र्य, मानवी हक्क १.२) समकालीन जागतिक राजकारण- बदलते जग, द्विध्रुवीकरणाचा अंत, एकध्रुवीय प्रणालीचा उदय, बहु-ध्रुवीय प्रणाली. १.३) आंतरराष्ट्रीय संघटना- गरज, आंतरराष्ट्रीय संघटना, प्रादेशिक संघटना. १.४) जागतिक सुरक्षा- अर्थ, महत्त्व, घटक, जागतिक सुरक्षा धोक्यात आणणारी, दहशतवाद, मानवी हक्कांचे उल्लंघन, जगातील गरीबी. शस्त्रांची शर्यत.	उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना राज्य, राष्ट्र, स्वातंत्र्य, मानवी हक्क इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्य, राष्ट्र, स्वातंत्र्य, मानवी हक्क इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना समकालीन जागतिक राजकारण- बदलते जग, द्विध्रुवीकरणाचा अंत, एकध्रुवीय प्रणालीचा उदय, बहु-ध्रुवीय प्रणाली या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी समकालीन जागतिक राजकारण- बदलते जग, द्विध्रुवीकरणाचा अंत, एकध्रुवीय प्रणालीचा उदय, बहु-ध्रुवीय प्रणाली इ. संकल्पना यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना आंतरराष्ट्रीय संघटना- गरज, आंतरराष्ट्रीय संघटना, प्रादेशिक संघटना या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी आंतरराष्ट्रीय संघटना- गरज, आंतरराष्ट्रीय संघटना, प्रादेशिक संघटना.इ. संकल्पना यातील फरक स्पष्ट करतो. उद्दिष्टे :- विद्यार्थ्यांना दहशतवाद, मानवी हक्कांचे उल्लंघन, या संकल्पनेतील फरक स्पष्ट करण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी दहशतवाद, मानवी हक्कांचे उल्लंघन, जगातील गरीबी. शस्त्रांची शर्यत.इ. संकल्पना यातील फरक स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाची रचना व कार्ये लिहा. समकालीन जागतिक राजकारण ही संकल्पना स्पष्ट करा. जागतिक व्यापार संघटनेची रचना, कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा जागतिकीकरण म्हणजे काय? जागतिकीकरणाचा भारतावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा. राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाची रचना व कार्ये लिहा.

घटक क्र. २. भारतीय संविधान आणि भारतातील राजकारण २.१) भारतीय राज्यघटना- वैशिष्ट्ये, मूलभूत अधिकार, मार्गदर्शक तत्त्वे आणि मूलभूत कर्तव्ये. २.२) विधिमंडळ- संसद- लोकसभा, राज्यसभा. राज्य- विधानसभा, विधानपरिषद २.३) कार्यकारी- संघ आणि राज्य न्यायपालिका- सर्वोच्च न्यायालय, उच्च न्यायालय, अधीनस्थ न्यायालय, लोकन्यायालय. २.४) भारतातील राजकारण -पक्षीय स्पर्धा, राजकीय आणि सामाजिक चळवळींचे नमुने - भारतीय राजकारणातील नवीन प्रवाह	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना भारतीय राज्यघटना- वैशिष्ट्ये, मूलभूत अधिकार, मार्गदर्शक तत्त्वे आणि मूलभूत कर्तव्ये.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी भारतीय राज्यघटना- वैशिष्ट्ये, मूलभूत अधिकार, मार्गदर्शक तत्त्वे आणि मूलभूत कर्तव्ये.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना विधिमंडळ- संसद- लोकसभा, राज्यसभा. राज्य- विधानसभा, विधानपरिषद इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी विधिमंडळ- संसद- लोकसभा, राज्यसभा. राज्य- विधानसभा, विधानपरिषद इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना कार्यकारी- संघ आणि राज्य न्यायपालिका- सर्वोच्च न्यायालय, उच्च न्यायालय, अधीनस्थ न्यायालय, लोकन्यायालय इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- कार्यकारी- संघ आणि राज्य न्यायपालिका- सर्वोच्च न्यायालय, उच्च न्यायालय, अधीनस्थ न्यायालय, लोकन्यायालय इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना भारतातील राजकारण -पक्षीय स्पर्धा, राजकीय आणि सामाजिक चळवळींचे नमुने- भारतीय राजकारणातील नवीन प्रवाह इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी भारतातील राजकारण -पक्षीय स्पर्धा, राजकीय आणि सामाजिक चळवळींचे नमुने - भारतीय राजकारणातील नवीन प्रवाह इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	राज्यघटनेने भारतीय नागरिकांना दिलेला स्वातंत्र्याचा हक्क स्पष्ट करा. भारताच्या राष्ट्रपतीचे अधिकार व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. सर्वोच्च न्यायालय रचना स्पष्ट करा. भारतीय राजकारणातील नवीन प्रवाह स्पष्ट करा.
--	---	---	--

घटक क्र. ३. स्वरूप, व्याप्ती, उद्दिष्टे आणि इतर विषयांशी संबंध. ३.१. राज्यशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती. ३.२. उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्राचे स्थान ३.३ उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे. ३.४. राज्यशास्त्राचा इतर विषयांशी संबंध. ३.५. राज्यशास्त्राचा शिक्षणाशी संबंध. ३.६ राज्यशास्त्र शिक्षकाचे गुण.	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्राचे स्थान इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्राचे स्थान इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात राज्यशास्त्र शिकवण्याची उद्दिष्टे.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्राचा इतर विषयांशी संबंध इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्राचा इतर विषयांशी संबंध इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्राचा शिक्षणाशी संबंध इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्राचा शिक्षणाशी संबंध इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्र शिक्षकाचे गुण इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्र शिक्षकाचे गुण इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	राज्यशास्त्र विषयाची स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा राज्यशास्त्र म्हणजे काय ? उच्च माध्यमिक स्तरावर राज्यशास्त्र विषय शिकविण्याची उद्दिष्ट्यांची चर्चा करा उच्च माध्यमिक स्तरावरील राज्यशास्त्र विषयाचे अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा उच्च माध्यमिक स्तरावरील राज्यशास्त्र अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती ? राज्यशास्त्र विषयाचा शिक्षणशास्त्र विषयाशी असणारा संबंध स्पष्ट करा चांगल्या राज्यशास्त्र विषय शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये कोणती ?
--	---	---	--

घटक क्र. ४. राज्यशास्त्राचे अध्यापन शास्त्र ४.१. राज्यशास्त्राची रचना. ४.२ राज्यशास्त्रातील मुख्य घटक आणि मूल्ये. ४.३. सामग्री विश्लेषण ४.४. राज्यशास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती. अ) व्याख्यान ब) सेमिनार क) चर्चा ड) लायब्ररी पद्धत	उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्राची रचना.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्राची रचना.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्रातील मुख्य घटक आणि मूल्ये.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्रातील मुख्य घटक आणि मूल्ये.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना सामग्री विश्लेषण इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी सामग्री विश्लेषण इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो. उद्दिष्ट्ये :- विद्यार्थ्यांना राज्यशास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती.इ. संकल्पना समजण्यास मदत करणे. स्पष्टीकरण:- विद्यार्थी राज्यशास्त्र शिकवण्याच्या पद्धती.इ. संकल्पना आपल्या शब्दात स्पष्ट करतो.	व्याख्यान पद्धती चर्चा पद्धती प्रश्नोत्तर पद्धती स्पष्टीकरण पद्धती उदाहरण दाखले यांचा वापर ग्रंथालय पद्धती	राज्यशास्त्राची रचना तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा. राज्यशास्त्रातील मुख्य घटक आणि मूल्ये यातील फरक स्पष्ट करा. आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या स्पष्ट करून राज्यशास्त्रातील कोणत्याही एका घटकाचे आशय विश्लेषण करा. व्याख्यान पद्धतीच्या मर्यादा व गुण स्पष्ट करा. राज्यशास्त्र अध्यापनाच्या चर्चा पद्धतीचे स्वरूप, गुण व मर्यादा स्पष्ट करा, राज्यशास्त्र अध्यापनात चर्चा पद्धतीचा वापर तुम्ही कशा प्रकारे कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
--	---	---	---

प्रा. भगवान प्रभाकर बारस्कर